

Kun. Prot. Alf. Svarinskas

laiškas lietuviams

JANUARY 1995 SAUSIS

-3
-10

-2-3-5-10-11-12

IR VĖL PRADŽIA	1	Red.
ŽINGSNIS PO ŽINGSNIO MIŠIOSE	4	Jonas Lauriūnas, SJ
KAVUTĖ VYSKUPŲ SINODE	7	Antanas Saulaitis, SJ
MALDOS MOKSLAS PAGAL ROMANO GUARDINI	11	Vytautas Bagdanavičius
MOTERIS, IEŠKOJUSI TIESOS IR GĖRIO	14	Juozas Prunskis
MYLĖK!	16	Algirdas Narbutas
NEŽUDYK ...SAVĘS!	21	Negimusio Motina
DIDŽIAUSIAS ĮSAKYMAS	25	Chiara Lubich
NETURĖK KITŲ DIEVŲ TIK MANE VIENĄ	26	Marijus Kemundris
KNYGOS	28	Marija A. Jurkutė
KALBA	30	Juozas Vaišnys, SJ
ĮVAIRYBĖS	32	Red.
TĖVYNĖJE	34	Marija A. Jurkutė
TRUMPAI	36	Juoz. M.

Šis numeris iliustruotas Algimanto Kezio įvairių pastatų nuotraukomis iš jo knygos apie Čikagą.
Viršelis ir skyrių vinjetės — dail. Rimanto Dichavičiaus.
Lietuviškas raidynas — Jono Bogutos —

Apdaila — Teresės Bogutienės.

LAIŠKAI LIETUVIAMS (ISSN 301-540)— LETTERS TO LITHUANIANS is published monthly except July/August, when bimonthly, for \$15.00 a year by Jesuit Fathers of Della Strada, Inc., 2345 West 56th Street, Chicago, IL 60636. Second class postage paid at Chicago, IL. POSTMASTER: Send address changes to Laiškai Lietuviams, 2345 W. 56th Street, Chicago, IL 60636 — 1098.

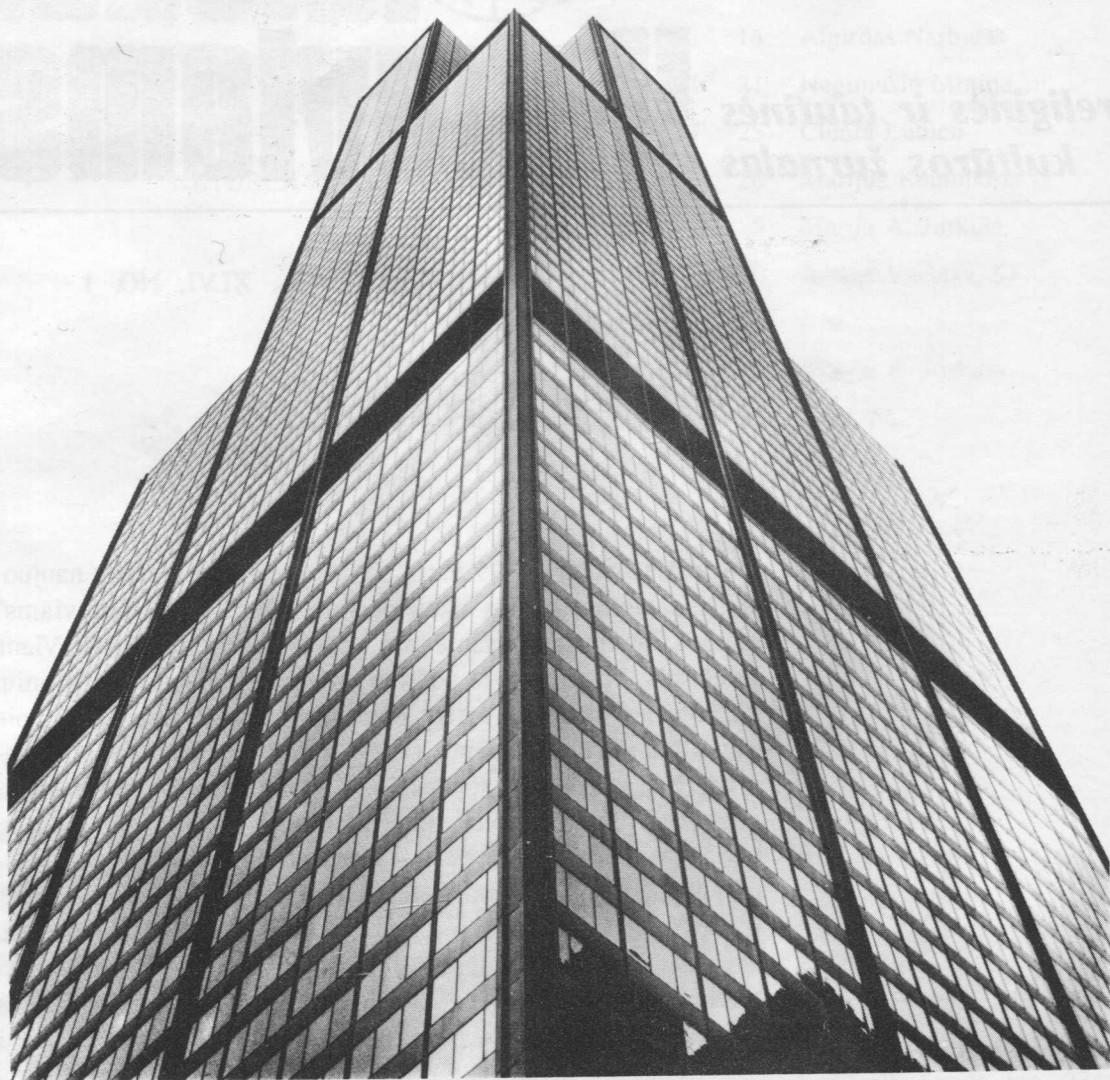
Laiškai lietuviams

*religinės ir tautinės
kultūros žurnalas*

1995 / SAUSIS — JANUARY / VOL. XLVI, NO. 1

IR VĖL PRADŽIA ...

Pradžia naujųjų 1995 metų. Ir vėl žengiame į šiuos naujuosius metus su tam tikru nerimu dėl “Laiškų lietuviams” ateities. Jau ne kartą esame rašę apie to nerimo priežastis. Viena priežastis, be abejo, yra pačioje redakcijoje — ar bus žmonių, kurie galės šį darbą tęsti? Kita labai svarbi priežastis, apie kurią jau pirmiau esame rašę — ar bus pakankamai bendradarbių, ar gausime straipsnių ir kitokios reikalingos medžiagos užpildyti kiekvieną numerį? Užsienyje gyvenantieji lietuviai jau beveik neberašo — pavargę, pasenę. Jaunieji negali rašyti dėl nepakankamo lietuvių kalbos mokėjimo. Tad tebelieka tik mūsų tautiečiai Lietuvoje. Jie daugiausia rašo tada, kai paskelbiame konkursus. Bet konkursus galime skelbti, kai turime pakankamai lėšų premijoms. Iki šiol vis kaip nors sugraibstydavome apie pusantro tūkstančio dolerių. Kadangi paskutiniaisiais metais iš Lietuvos gaudavome gana daug straipsnių, tai nutarėme duoti daugiau premijų, bet mažesnių, kad būtų galima patenkinti daugiau konkurso dalyvių. Mums, žinoma, nesmagu duoti mažesnes premijas, bet kitaip neįmanoma. Labai esame dėkingi mūsų nuolatiniais mecenatams, bet jų nepakanka. Būtinai reikėtų daugiau, kad turėtume bent du tūkstančius dolerių. Tad kreipiamės į galinčių mums pagelbėti sąžines — juk nuo to priklausys, ar galėsime toliau leisti “Laiškus lietuviams”.

Sears Tower.

Jau kartais ateina kalbų, kad laikas šį žurnalą perkelti į Lietuvą. Kai tai išgirsta mūsų skaitytojai, stoja piestu ir šaukia: "Neatimkite iš mūsų paskutinio katalikiško žurnalo!" O pagaliau ar bus lengva ten surasti redaktorių ir kitus darbuotojus?

Kai prieš keletą metų buvo pas mus atvykęs iš Romos Tėvo Generolo asistentas, mūsų svarbiausius apaštalavimo darbus taip suklasifikavo: 1. "Laiškai lietuviams", 2. Mūsų pamokslai koplyčioje, 3. Mūsų vedamos radijo valandėlės. Deja, radijo valandelių jau nebeturime. Mūsų pamokslais koplyčioje žmonės nesusižavi. Mat daroma didelė klaida, nenorint kai kurių mūsų tėvų "diskriminuoti" ir pamokslams skiriant visus iš eilės. Bet juk ne kiekvienas yra "sukirptas" sakyti pamokslus, nors jie gali puikiai atlikti kitokias pareigas. Dėl kai kurių pamokslų žmonės pradėjo rečiau lankyti mūsų sekmadienines pamaldas.

Tenka išgirsti kalbų, kad norima Jaunimo centrą ir mūsų gyvenamuosius namus, jeigu jau ne uždaryti, tai bent "redukuoti" (sumažinti, susiaurinti). Bet Čikagos lietuvių visuomenės nuotaikos visai kitokios. Kai prieš mėnesį buvo Jaunimo centro metinė vakarienė ir jos metu savo kalbose visuomenės atstovai pasakydavo, kad Jaunimo centras turi egzistuoti ir toliau, tai kildavo tokios ovacijos, nuo kurių net sienos sudrebėdavo.

Tad štai kokia padėtis, kokie mūsų rūpesčiai, kokios problemos. Jeigu visi jas suprasime ir pagal savo galimybes stengsimės padėti bei

bendradarbiauti, prašydami Aukščiausiojo apšvietimo ir pagalbos, tai gal pasiseks nugalėti visas kliūtis.

Norėtume su mūsų skaitytojais palaikyti glaudesnius ryšius. Turime skyrių "Atgarsiai", į kurį dedame įvairius skaitytojų pasisakymus. Labai retai tų pasisakymų sulaukiame. Neužtenka tik pasakyti, kad žurnalas patinka, kad jis perskaitomas nuo pradžios iki galo. Žinoma, ir už tai ačiū, bet norėtume sužinoti, kas labiau patinka, kas nepatinka, ko pageidautumėte, ką patartumėte. Aišku, kad daugeliui tiek iš čia, tiek iš Lietuvos "Laiškai lietuviams" patinka, gauname komplimentų. Jų gana daug prisakė ir prieš keletą mėnesių čia buvęs arkiv. Audrys Bačkis. Jis prašė net didesnį kiekį žurnalo atsiųsti į jų kuriją.

Būtų labai gera, kad gautume daugiau religinės minties rašinių. Skaitytojai iš Lietuvos dažniausiai siunčia eilėraščius. Jų turime jau krūvas. Tikrų poetų eilėraščiai laukiami, bet juos daugiausia siunčia tik bepradedantys rašyti mėgėjai. Atrodo, kad Lietuvoje per visą tą okupacijos periodą buvo nepatogu ir pavojinga rašyti straipsnius, tai visi įpratę rašyti eilėraščius — juose buvo lengviau nepastebimai "prakišti" kokią nors norimą mintį.

Dabar, kai jau niekas į Sibirą nesiunčia dėl savo kur nors paskelbtų minčių, reikėtų pratinėti rašyti ir straipsnius, o ne tik eilėraščius, kuriuose dažnai nebūna tikros poezijos, o tik eiliuota proza

Red.

♦ Iki šiol lietuvių protestantų ir katalikų Šv. Rašto vertimai buvo atliekami tik iš kitų kalbų vertimų. Lietuviai liuteronai vertė iš vokiškų tekstų (M. Liuterio vokiškojo vertimo), o lietuviai katalikai — iš lotyniško (Vulgatos). Dabar jau turime labai gerą kun. Česlovo Kavaliausko Naujojo testamento vertimą iš originaliosios graikų kalbos. Greit turėsime labai gražią, sklandžią ir žodingą kalbą kun. Antano Rubšio Senojo Testamento vertimą iš originaliųjų semitinių kalbų. Belpieka abu šiuos vertimus sudėti ir išleisti vienoje knygoje. Žiniomis iš prof. kun. A. Rubšio, Lietuvos vyskupų konferencija ir Lietuvos Biblijos draugija nutarė visą Šv. Raštą lietuvių kalba vienoje knygoje išleisti per pusantrų metų. Išlaidas padengianti "United Bible Society", spausdinsianti Štutgarte.

PO ŽINGSNIO

MIŠIOSE

JONAS LAURIŪNAS, SJ

18. VAIŠĖS (II)

Seniau, kai šeimos buvo tvirtos, po kiekvienu stogu kasdien įvykdavo 2 - 3 kartus per dieną tokia ceremonija: visi šeimos nariai susėsdavo prie stalo valgyti, o šeimos vyriausiasis — motina, tėvas ar senelis — paimdavo duonos kepalą raikydavo ir kiekvienam paduodavo po riekę. Tada duona buvo skanesnė ir brangesnė, negu šiandien, vaikai nemėtydavo jos ir nespardydavo kaip matome dabar. Rytuose duona kepama kiek kitaip — paplotėliais, ir ten ji ne raikoma, o laužoma. Kiekvienu atveju, žmonės brangino žemės dovanas, nes jos nelengvai ateidavo, ir laužti kitam duonos reikškė parodyti jam širdį.

Duona laužoma ir šiandien — bažnyčioje per šv. Mišias... Ši apeiga atsiradus ne šiandien, o žinoma nuo senų laikų. Pirmieji krikščionys šv. Mišias vadino "Duonos laužymu". Pradžioje tai buvo daroma grynai praktišku tikslu: būdavo konsekruojami didoki duonos paplotėliai, o paskui laužant susmilkinami ir dalijami žmonėms. Taip elgėsi ir Kristus, kaip skaitome Evangelijose (išskyrus šv. Jono). Štai šv. Paulius rašo: "Argi duona, kurią laužome, nėra bendravimas Kristaus Kūne? (1 Kor 10, 16).

Vėliau buvo sugalvota specialaus pavidalo duona — mažais skritulėliais: laužyti jau nebe-

reikėjo, laužymas buvo paliktas tik kunigo Ostijai, kuri buvo kiek didesnė nei tikinčiųjų ostijos. Šiuo atveju laužymas, kaip netekęs praktiškos reikšmės, vis tik turi simbolinę reikšmę. Laužymą praktikuoja visos Rytų Bažnyčios.

Ką gali pasakyti mums duonos laužymas? Pirmiausia — primena skaudžią, žiaurią mirtį. Tai išreiškė pats Kristus: "Mano kūnas, kuris už jus duodamas" (1 Kor 11, 24). Duodamas kančiai, mirčiai. Pranašas Izaijas (53,5) kalba apie būsimą Mesiją, kuris dėl mūsų nuodėmių bus kaip avinėlis užmuštas, sunaikintas. Šv. Mišiose juk minime Kristaus mirtį.

Antra mintis — vienybės, broliškumo akcentas. Visi gauname dalelytę iš tos pačios Duonos, tad visus turi jungti vienybės ir brolybės jausmas. Tą patį skaitome šv. Pauliaus laiške: "Jei viena duona, tai ir mes daugelis esame vienas kūnas: mes juk visi dalijamės viena duona" (1 Kor 10, 17). Tad iš šv. Mišių mes turime išeiti ir nusiteikę gerumui, kantrybei. Tarybinis rašytojas V. Bubnys savo romane "Pilnuties valanda" vienoje vietoje rašo: "geresnis pasidarei, tarsi vaikystės sekmadieniais, kai grįždavai iš bažnyčios". (Pergalė, 79-11). Taip turėtų būti: šv. Mišios kviečia mus į gerumą!

Kunigas, perlaužęs Ostiją pusiau, iš vienos šios pusės atlaužia mažytį gabalėlį ir įleidžia į

The Art Institute of Chicago.

taurę. Ką šis *sumaišymas* turėtų reikšti, šiandien sunku pasakyti. Senieji šių dviejų pavidalų — duonos ir vyno jungtimi norėjo išreikšti Kristaus prisikėlimą, sekant Apreiškimo žodžiais: “Aš buvau numiręs, bet štai esu gyvas per amžių amžius” (1,18). Kadangi šį maišymo ritą turi ir kitos Bažnyčios (išskyrus Rytų sirus), tai Katalikų Bažnyčia ir pasiliko šią apeigą vardan vienybės.

Tuo metu, kai laužoma šv. Duona ir jungiama su šv. Vyno pavidalu, žmonės gieda “Dievo Avinėli...”

Avinėlis — įvaizdis labai dažnas ir Senajame, ir Naujajame Testamente. Izraelitai, prieš išeidami iš Egipto vergijos, avinėlio krauju patepė savo durų staktas. Taip jie buvo pamokyti, ir tai apsaugojo jų pirmagimius kūdikius nuo mirties (Iš 12). Krikščionys šiame avinėlio

vaizde mato Kristų: Jo kraujas išgelbėjo mus nuo amžinosios mirties. Šv. Paulius rašo: “Mūsų velykinis Avinėlis Kristus yra paaukotas” (1 Kor 5-7). Jonas Krikštytojas pasirodžiusį Išganytoją pavadino “Dievo Avinėliu, kuris naikina pasaulio nuodėmes” (Jn 1,29). Apreiškimo knygoje, kai kalbama apie Kristaus išaukštinimą, amžinąjį viešpatavimą, vartojamas Avinėlio vardas (21,23). Šis įvaizdis šiandien mums jau nieko nesako, bet senosios žemdirbių tautos jis buvo nekaltumo, švelnumo, gerumo, taikingumo simbolis. Avinėlius labai mylėdavo vaikai.

Artėja šv. Komunijos momentas. Kunigas dar neskuba, kalba vieną maldą. Ko jis prašo? Pasakytume, visai paprastų dalykų: “Padėk man visuomet laikytis Tavo įsakymų!” Prašo klusnumo ir ištikimybės. Tai turbūt svarbiau,

negu apaštališkas uolumas ar pasaulio perkeitimas, pagerinimas. Kaip pagerinsime pasaulį, jei pirmiau patys netapsime geresni? Kunigas dar prašo: "Neleisk niekuomet nuo Tavęs atsiskirti!" Prašo meilės. Ši meilė būtinai turi atsigrežti ir į brolius.

Mišiose yra dar kita malda prieš priimant šv. Komuniją, kurioje sakoma: "Tavo Kūno ir Kraujo priėmimas tenevirsta teismu ir pasmerkimu". Tai tarsi atbalsis šv. Pauliaus žodžių: teištiria žmogus pats save... tas valgo ir geria sau pasmerkimą" (1 Kor 11,28). Tai įsidėmėtina ir mūsų laikams. "Bėgti prie Dievo stalo" nėra koks liturginis sportas; čia reikalas liečia mūsų teismą ir amžinybę.

Kadaise Jonas Krikštytojas atkreipė Bet-saidos žvejų Andrejaus ir Jono dėmesį, rodydamas į ateinantį Jėzų ir tardamas: "Štai Dievo Avinėlis, kuris naikina pasaulio nuodėmes!" Dabar mums rodomas Ostijoje Nukryžiuotasis ir girdime tuos pačius žodžius. Iš tiesų, tik vienas Kristus gali nuimti nuo mūsų nuodėmę. Girdime gražų sveikinimą — žodžius, paimtus iš Apreiškimo (19,9): "Laimingi, kurie yra pakviesti į Avinėlio puotą". Liaudis atsiliepia šimtininko iš Kafarnaumo žodžiais: "Viešpatie, nesu vertas, kad ateitum į mano širdį"... Šiame liaudies šūksnyje jaučiamas džiaugsmas ir pasitikėjimas Viešpačiu. Kas Evangelijoje buvo skelbiama, dabar šv. Komunijoje tampa tikrove. Šiame momente vieni pageidauja tylos, kiti mėgsta giedoti. Bendra giesmė turbūt tinka: nuo seno tai praktikuota Bažnyčioje (Communio). Giesmė, anot liaudies, yra dviguba malda.

Šv. Komunija amžių būvyje įvairiai būdavo priimama. IV a. gale, kaip liudija seni raštai, (šv. Kirilas Jeruzalietis), naujai pakrikštytasis ištiesdavo savo kairę ranką, ant jos padėdavo

dešinę. Kunigas tardavo: "Kristaus Kūnas!" ir, išgirdęs žodį "Amen", įdėdavo delnan šventąją Duoną. Tada priimantysis pasilenkdavo virš savo rankų, Viešpaties Kūną priglausdavo prie savo akių, o paskui priimdavo burna. Čia sudėtos rankos būdavo tarsi Sostas Švenčiausiajam.

Vienur — priima atsiklaupę pagarbinimo ženklan, kitur — stati Kristaus prisikėlimo ženklan. Rytiečiai priima stati.

Dabar užsieniuose įvairiai priimama: į burną, į rankas, stati, atsiklaupę. Koks būdas — ne tai svarbu: svarbiau, kad mūsų širdys persiimtų Kristumi, kad mūsų gyvenimas būtų Jam šlovė.

Taip pat įvairumo esama ir dėl šv. Komunijos pavidalų. Senovėje priimdavo abiem pavidalais — duonos ir vyno. Bet reikalui esant praktikuodavo ir vienu pavidalu, pvz., ligoniams ir kaliniams nešdavo duonos pavidale. Šv. Komuniją senovėje teikdavo ir kūdikiams per krikštą — vyno pavidale šaukšteliu. Bet buvo tikima, kad ir vieno pavidalo priėmimas yra viso Kristaus priėmimas. Vėliau buvo atsakyta šv. Komunijos abiem pavidalais, nes tai surišta su kai kuriais nepatogumais. Bet ir dabar kai kuriais atvejais praktikuojama šv. Komunija dviem pavidalais — jaunavedžių Mišiose. Taip pat jei ligonis negali priimti šv. Komunijos duonos pavidalu, jį jam teikiama vyno pavidalu.

Per šv. Mišias mes susijungiamo su Kristumi šv. Komunijoje, kad įsijungtume į tą žygį, kurį pradėjo Kristus: klystantį ir kenčiantį pasaulį suvienyti su amžinuoju Tėvu ir išvaduoti jį iš kančios ir mirties. Kiekviena šv. Komunija — tai mūsų asmenišką suartėjimą su Tėvu ir su Jo vaikais, kurie yra mūsų broliai — seserys.

♦ Miuncheno lietuvius aplankė spalio 16 d. du vyskupai iš Lietuvos: Vilkaviškio Juozas Žemaitis ir Kaišiadorių Juozas Matulaitis. Parapijos namuose jie koncelebravo Mišias, skirtas Bostone rugsėjo 13 d. mirusiam filosofui dr. Juozui Girniui. Pamokslą pasakė vysk. J. Žemaitis.

KAVUTĖ

VYSKUPŲ SINODE

ANTANAS SAULAITIS, SJ

1994 spalio 1-29 d. Vatikane 245 vyskupai suskrido iš viso pasaulio IX-tajam Vyskupų sinodui, skirtam vienuoliškajam gyvenimui aptarti. Vatikano II suvažiavimo įvesta įstaiga Šventajam Tėvui padėti visuotine Bažnyčia rūpintis šį kartą be įprastinių 20 vyrų vienuolių generolų (vyresniųjų vadovų) pasikvietė beveik 60 seserų vienuolių, vyrų vienuolių pareigūnų, patarėjų ir tuziną kitų krikščioniškų bažnyčių vienuolių (anglikonų, reformatų, liuteronų, kelių tautybių stačiatikių). Ankstyvesnieji sinodai nuo 1967 m. svarstė šeimas, pasauliečių pašaukimą, kunigų auklėjimą, tad savaime liko pasirūpinti milijono vienuolių vaidmeniu Katalikų Bažnyčioje.

350 asmenų pusšesios dienos kas savaitę posėdžiavo, išklausė keturių pusantros valandos pranešimų, keliolika 15 min. žodžių, per 200 aštuonių minučių ir apie 80 šešių minučių pasisakymų, įvertinančių vienuolių gyvenimą, darbą, sunkumus ir viltis. Paskutiniąją dieną sinodas savo vardu išleido raštą, dėkojantį vienuolynams už jų įnašą Bažnyčios gyvenime, švietime, ligoninėse, sielovadoje, o popiežiui Jonui Pauliui II buvo įteikti metmenys jo išleisimam dokumentui.

Pasisakymų bei kitų sinodo įvykių (iškilmingų pamaldų, pokalbių su Šv. Tėvu ar kitais sinodo dalyviais) ištraukos buvo kasdien spaus-

dinamos Vatikano laikraštyje "L'Osservatore Romano" ir žurnalistams pateikiamos penkiomis kalbomis, tačiau pasaulinės spaudos sinodas buvo beveik nepastebėtas. Viešus raštus išleidžia katalikiškos spaudos įstaigos, o savo įspūdžius namo parsiveža visi sinodo liudininkai, mėnesį praleidę toli nuo savo įprastinių darbų.

Kadangi neapsimoka tų dokumentų turinio kartoti, būtų galima pusvalandį praleisti rytinės posėdžių pertraukos kavutėje Pauliaus VI-tojo salės prieangyje su kardinolais, patriarchais, arkivyskupais, vyskupais, kunigais, broliais, seserimis (tokia tvarka posėdžių salėje sėdėjo pagal bažnytinę pirmenybę).

Jeigu eilinis pilietis tik nedrąsiai numatytų galimybę prie kavutės su Bažnyčios veikliausiais bei žymiausiais asmenimis pasikalbėti, pasitikėjimo savimi religinės diduomenės aplinkoje suteiktų spalvingi šveicarai sargybiniai savo kareivišku pasveikinimu, nei nenukreipdami ilgos ieties į besiartinantįjį.

Dar dvi eilės sargybinių, o paskui jau didžiulėje salėje.

Kairėje vyskupai renkasi nuotraukų iš vakarykščių susitikimų su popiežiumi, daugelis nusifotografavo ir su Motina Terese. Už jų specialus Vatikano pašto, telefonų bei faksų skyrius; dar kiti tvarko skrydžius ar užsiima kitais

St. James Chapel, Quigley Seminary.

žemiškais darbais. Dešinėje — Vatikano leidyklos stalas su knygomis keliomis kalbomis. Priešingoje pusėje pastatytos visų 400 dalyvių bei talkininkų pašto dėžutės, kuriose randami atitinkama kalba pranešimai spaudai ir kiti padalai. Už visos šios turgavietės — auksinės užuolaidos ir kavutės užkandinė, pilna raudonai, baltai, juodai, mėlynai, rudai, margai ir kitaip apsirengusių sinodo dalyvių.

Kadangi kiekvienas žmogus ieško, kas tokioje ne visai kasdienėj aplinkoj sava, visų

pirma ieškai Kauno vyskupo padėjėjo vysk. Sigito Tamkevičiaus. Lietuvos vyskupų konferencijos parinktas šaliai atstovauti jėzuitas atsiveža savo vienuoliškąją patirtį, pusšesštų metų išgyvenimus sovietiniame lageryje ir Lietuvos Bažnyčios rūpesčius. Savo žodyje vyskupams perdavė lietuviškųjų vienuolių įnašą, mokant vaikus katekizmo, talkinant šeimoms, auklėjant jaunimą, kovojant už žmogaus bei tikinčiųjų teises, jėgų semiantis iš pamaldumo Eucharistijai ir Dievo Motinai Marijai.

Ką vysk. Tamkevičius sakė ir kas iš kitur kalbėjo apie religinius reikalus, žinoma, atspindėjo kitų buvusių komunistų valdomų šalių pranešimuose ir dar dabar panašiose sąlygose esančių Kubos bei Vietnamo: kaip nužmogintoje visuomenėje ugdyti žmogiškumą, tikėjimą, pagarbą, kaip užpiudyti dešimtmečių skriaudos paliktą tuštumą, pasinaudoti geriausia visuotinės Bažnyčios patirtimi, neįkliūvant į pasaulinės civilizacijos neigiamybių pinkles.

Sinodo dalyvių sudėtis kuo įvairiausia, nes šalių vyskupų konferencijų išrinktuosius bei Vatikano tarnybų pareigūnus popiežius papildė, kviesdamas asmenis iš įvairiausių kraštų. Tame visuotinės Bažnyčios skerspjūvyje daugiau kaip keturiems šimtams JAV vyskupų atstovavo keturi, o devyniems Lietuvos vyskupams — vienas. Panašiai ir su vienuolėmis, nes JAV 100.000 moterų vienuolių atstovavo trys, o Lietuvos tūkstančiui viena — sesuo Adelė Petraškaitė iš Vilniaus.

Ses. Adelę lengviausiai rasti prie knygų stalo, kadangi moka prancūzų kalbą ir savo bei kitų vienuolių darbui parenka naudingų ir dar lietuvių kalbon neišverstų veikalų. Sinode be bendrų posėdžių beveik ketvirtadalį laiko vyko kalbų rateliai, iš šimtų pasisakymų iškošę bendrus rūpesčius bei siūlymus. Prancūzų kalbos būrelyje ses. Petraškaitė dalyvavo drauge su Lietuvos vyskupų atstovu, kuris su šia kalba susipažinęs.

Šv. Tėvas savo koplyčioje kas rytą Mišioms

pasikvietė būrelį, pusryčiavo, pietavo ir vakarienavo su kitais, dar tarp sinodo pasitarimų priimdamas dalyvius bei kitus svečius. Vienas neišdildomų sinodo išpūdžių vyskupams liko popiežiaus nuolatinis užsiėmimas su žmonėmis. Sesuo Adelė per atidarymo bei uždarymo iškilmingas pamaldas Šv. Petro bazilikoje priėmė šv. Komuniją iš popiežiaus ir kartą su kitomis vienuolėmis dalyvavo pietuose jo valgomajame. Lietuviškai metus po viešnagės Lietuvoje primiršęs, visuomet su lietuve ar lietuviu pasisveikindamas sako: "Garbė Jėzui Kristui".

Atrodytų, kad jau visi lietuviai, tačiau galima surasti dar daugiau lietuviškai kalbančiųjų, nors neužtenkamai, kad lietuvių kalba būtų viena iš oficialiųjų sinodo kalbų šalia lotynų, italų, ispanų, prancūzų, anglų ir vokiečių.

Rygos arkivyskupas Janis Pujats savo žodyje rūpinosi, kaip Vakaruose ne visuomet pritariama ar be klausimų priimamas mokymas iš Romos, o turėdamas gražios patirties ekumeninėje srityje, iškėlė tarpreliginio pokalbio svarbą. Arkiv. Pujats gerai lietuviškai kalba, o Romoje subūrė aštuonis esančius latvius kunigus, vienuoles ir studentus, taip kaip vysk. Tamkevičius aukojo sekmadienines Mišias per Vatikano radijo lietuviškąją laidą, aplankė Šv. Kazimiero kolegiją, vienuoles salezietes, Romoje dirbančius marijonus, jėzuitus bei Lietuvoje dirbsiančius širdiečius.

Du kiti vyskupai gražiai lietuviškai išmoko Kauno kunigų seminarijoje: Maskvos arkivyskupas Tadas Kondrusevičius ir Gardino vyskupas Aleksandras Kaškevičius. Abu būdami lenkų kilmės, sielojosi, kad jiems patikėti tikintieji bręstų tikėjime savosiomis kalbomis ir savo kultūra.

Abiejų padėtis tebėra sunki. Pavyzdžiui, Gudija tebeturi kulto ministrą kaip sovietų laikais, su kuriuo reikia tartis. Nedideli asmenų bei medžiaginiai ištekliai varžo abiejų darbą, nežiūrint Vakarų Bažnyčių pastangų Vidurio

bei Rytų Europos kraštams padėti. Maskvoje nusistatymas vyrauja, kad Rusijos žemės yra stačiatikių nuosavybė, ir nėra ko katalikams maišytis (žinoma, čia reikėtų ištirti, kaip milijonai katalikų išvis Rusijoje atsirado...).

Vysk. Kaškevičius išgyveno dar kitą sunkumą sinodo metu, vos spėjęs sugrįžti su savo motina atsisveikinti ir ją palaidoti. Visas sinodas kreipė už mirusiąją ir jos šeimą savo maldas, o vysk. Kondrusevičius pasirūpino specialiomis Mišiomis.

Prie lietuviškai kalbančiųjų priklauso ir ses. Anna Stara iš Gudijos, dirbusi ligoninėje Vilniuje. Savo žodį susirinkusiems vyskupams tarė sklandžia gudų kalba, o vertėjai klausytojams vertė iš paruošto italų kalba rašto. Sesuo Anna atspindėjo tai, ką vienuolės iš visos Rytų Europos patyrė ir numato. Jos Angelų kongregacijos seserys, neatgaudamos jokių savo pastatų, statosi namelį Gudijos kaime, kad turėtų kur naujas kandidates auklėti ir savo vadovybę raštine aprūpinti.

Kadangi pirmoji ir vienintelė teologiją užsienyje studijuojanti gudė studentė neturi stipendijos ir vargingai uždarbiaudama siekia mokslo savo tautos katalikams padėti, sesuo Anna nuo savo stalo ją Romoje globojančiame vienuolyne taupydavo vaisius, kuriuos šeštadieniais studentei atiduodavo. Be to, jai buvo nedrąsu Italijos apščių vaisių valgyti, pagalvojus apie saviškes namuose, kurios, išskyrus rudenį, maitinasi be jų.

Kai šie septyni asmenys sustoja prie stiprios kavutės ir saldžių pyragėlių, galima apskaičiuoti: septyni lietuviškai kalbantys; suvažiavę iš penkių valstybių; patys būdami keturių tautybių; keturių bažnytinių luomų ar pašaukimų. Iš tokio mažo ir laikino kavos stalelio jau matosi visuotinės Bažnyčios bruožų: vienybė didelėje ir įdomioje įvairovėje.

"Lietuviški" dalykai sinode tuomi nesi-
baigia. Užkalbinti ar sutikti vyskupai gerai žinojo apie "Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kro-

niką" ir jos redaktorių vysk. Tamkevičių. Lietuvius žr. ones ar kunigus pažįsta vardu vyskupai, kurių globoje lietuvių parapijos, kurie vienur ar kitur lietuvius pažįsta, pvz., Urugvajuje, Brazilijoje, JAV, Čilėje ar kitur.

Tą pačią dieną, kai vysk. Tamkevičius 101-asis iš vyskupų kalbėjo, Vatikano dienraštis buvo įdėjęs didžiulę popiežiaus Kryžių kalnui dovanoto kryžiaus nuotrauką su išsamiu aprašymu, o šeimų dieną, kai 150.000 žmonių su žvakutėmis užpildė Šv. Petro aikštę, tarp gražių nuotraukų buvo tautiškai apsirengusi lietuvių šeima.

Sinodo proga pasinaudojo ir pasaulinis vienuolių junginys, dar nesugebėjęs į savo tarpą Lietuvos vienuolių įtraukti. Iš milijono vienuolių pasaulyje 72% yra seserys, 10% yra broliai vienuoliai ir 18% — kunigai vienuoliai. Šių 5.000 skirtingų vienuoliškų šeimų vyriausieji vadovai bei vadovės sudaro konferenciją, savo seime išrenkančią ryšininkus pasaulio sritims ir pačiam židiniui Romoje. Kai Lietuvos 1.100 seserų ir 250 vyrų vienuolių bus pasaulinėje konferencijoje atstovaujama, lengviau bus ryšius užmegzti, visuotinės Bažnyčios ištekliais dalintis.

Lietuvių kalba atspindi vienuoliškojo gyvenimo pradus žodžiu "vienuolis", nes pirmieji vienuoliai buvo atsiskyrėliai Afrikos dykumoje. Ir šiandieną "uždarus" vienuolynus, kurių nariai didesnę dalį laiko skiria maldai ir tyliam darbui savo namuose, būtų tinkama vienuolynais vadinti. Nuo XVI amžiaus įsteigtuosius vyrų bei moterų veikliuosius, tarp žmonių dirbančius telkinius šio amžiaus pradžioje lietuvių religinėje spaudoje imta vadinti "bendruolynais", kai šis žodis parodo jų gyvenimo bei darbo pobūdį tiksliau.

Sinode irgi iškilo pavadinimų klausimas, kadangi yra įvairiausių Bažnyčioje "pašvęsto gyvenimo" būdų, pvz., sekuliariniai institutai

(kurių nariai ar narės dirba savo eilinius darbus pasaulyje, pasišvęsdami trimis vienuolių neturto, skaistumo ir paklusnumo įžadais), apaštalinio darbo draugijos, pasišventusių mergelių luomas (tai jau Naujajame Testamente minimas gyvenimo būdas). Šiandien atsiranda naujų sąjūdžių, turinčių vienuoliškų bruožų, kaip bendrus darbus ar uždavinius, ilgalaikį išipareigojimą, sutartinį ir kuklų gyvenimo būdą. Vyskupai buvo skatinami tokius sambūrius palaikyti, lydėti ir žiūrėti, kas ilgainiui išsivystys.

Vyskupams taip pat rūpėjo, kiek ir kaip vienuoliškasis gyvenimas suprantamas. Vienur, labiau tradicinėje visuomenėje, vienuoliškasis rūbas bei gyvenimo būdas gerbiamas ir žinomas, kad ir tokioje Indijoje, kurios vietinės tikybos vienuolynai žinomi daug seniau negu krikščioniškų vienuolių pradžia. Kitur, labiau sekularizuotoje visuomenėje, pokomunistiniuose kraštuose ir nevakarietiškos kultūros šalyse toks pasiaukojimas kukliai, skaisčiai ir paklusniai gyventi gali būti visai nesuprantamas, o vienuoliško gyvenimo simboliai nebūtinai kultūriškai suvokiami.

Vidurio bei Rytų Europos vyskupai ir vienuolės bei vienuoliai rūpinasi, kad kandidatų bei jaunųjų auklėtojai būtų išsilavinę, savo uždaviniui pasiruošę, kai jiems patiems nebuvo sąlygų daugiau lavintis priespaudos metu. Užplūdus šiuos kraštus pasaulinei civilizacijai, tenka atrinkti, kas vertinga, kas nenaudinga, tuo pačiu įaugant į visuotinę Bažnyčią, kuri per pastaruosius dešimtmečius daugiau pasikeitė negu per kelis šimtmečius.

Tai tokios mūsų per trumpą kavutės pertrauką, kur pusketvirtu šimto Bažnyčios žmonių, įskaitant septynis lietuviškai kalbančius, sielojosi dėl Kristaus Bažnyčios ir Evangelijos taip įvairiame pasaulyje ir sudėtingais laikais.

★ ★ ★

MALDOS

MOKSLAS PAGAL ROMANO GUARDINI

VYTAUTAS BAGDANAVIČIUS, MIC

1. Apie neišklaustyą malda

Tariamai neišklaudyta malda yra dažna besimeldžiančio žmogaus patirtis. Tai nereiškia, kad Dievas žmogaus maldos nebūtų girdėjęs, bet tai reiškia kažką daug daugiau. Ne kartą žmogaus malda būna išklausoma tokiu būdu, kad tik po kurio laiko besimeldžiantis supranta, jog štai čia yra jo maldos išklausymas — daug platesniu ir reikšmingesniu būdu, negu jis tikėjosi. Tačiau tuoj po maldos žmogus nieko nepatiria.

Labai geras katalikiško maldingumo žinovas, kun. Romano Guardini rašo: “Besimeldžiantis žmogus žinojo, kad Dievas buvo čia pat, tačiau jis pasiliko tylus ir pasislėpęs. Maldininkas turi pasilikti toje tyloje ir tamsoje pats vienas, remiamas tik tikėjimo” (“Prayer in Practice”, Pantheon Books, 1957 m.).

Pasilaikykime mintį, kad maldininkas pasilieka vienas, nes tai padės mums suprasti neišklaustos maldos vertės pobūdį. Pagal Romano Guardini, malda nėra iš viso dėl to, kad sulauktų betarpiškos naudos — padarinių. Meldžiamės, kad būtų pasiektas išvidinis ryšys su Die-

vu: “Svarbu, kad tie, kurie tiki į šį santykiavimą ir kurie turi jo supratimą, tai nuolat atnaujintų”.

Norint melstis, reikia pradėti nuo savęs. Reikia turėti gyvą savęs suvokimą ir supratimą, kad mes čia susitikame su kitu. Be šio asmeninio susitikimo malda nėra įmanoma. Maldos reikalui reikia save suvokti labai gyvai ir asmeniškai. “Dievas, į kurį aš maldoje kreipiuosi, mane pažįsta ne kaip vieną iš minios, bet asmeniškai ir nemaišydamas su kuo kitu. Antra vertus, besimeldžiant niekada nereikia prarasti supratimo, kad aš čia susitinku su kitu.

Kai turime šitokį gyvą maldos supratimą, kurio esminis bruožas yra susitikimas su kitu, reikalas, kad po maldos išgirstume ar pamatytume ženklą, jog mūsų malda išklaudyta, darosi dar gyvesnis.

Tačiau kone visi besimeldžiantieji gali paliudyti susidarę įspūdį, kad jų malda neišklaudyta. Ir ta patirtis yra tikra. Ryškiausią ir didžiausią neišklaustos maldos atvejį matome ir iš Jėzaus gyvenimo. Šv. Mato evangelijoje aprašytas Jėzaus kentėjimas, kurio pradžioje Jis kreipėsi malda į Tėvą, prašydamas, kad nereikėtų kentėti. Tačiau, kaip žinome, malda

nebuvo išklausyta, ir Jėzui reikėjo kentėti. Štai Jo maldos žodžiai: ("Ir paėjęs toliau, Jis parpuolė kniūbščias, melsdamasis ir sakydamas) Mano Tėve, jei galima, tegul ta taurė praeina pro mane, tačiau ne kaip aš noriu, bet kaip tu" (Mt 26, 39). Po šios maldos Jėzus grįžo pas apaštalus, pažadino juos iš snaudulio, tačiau vėl tuoj nuėjo nuo jų ir meldėsi tais pačiais žodžiais. Kad tai nebuvo tušti Jėzaus žodžiai, o didelis prašymas, žinome iš to, kad Jėzus net skundėsi Tėvui, jog yra Jį apleidęs. Kad ši Kristaus malda buvo labai intensyvi, sužinome iš evangelisto Luko, kuris rašo, kad, Jėzui besimeldžiant "jo prakaitas pasidarė kaip kraujo lašai, varvantys žemėn" (Lk 22, 44).

Kodėl ši malda nebuvo išklausyta? Atsakymą į tai mes, tikintys krikščionys, gerai žinome. Ji nebuvo išklausyta dėl to, kad Jėzaus kančios dėka, Dievui ir žmogui veikiant kartu, turėjo būti atstatyti santykiai tarp Dievo ir žmonijos. Bet kai mes meldžiamės ir mūsų maldos nebūna išklausytos, tokio aiškaus atsakymo nėra. Tačiau iš esmės neišklausymo priežastis yra to paties pobūdžio. Be abejo, mūsų kentėjimas neturi tokių plačių pasekmių, kaip Kristaus, bet jis mums yra labai skaudus, todėl iš dalies yra to paties pobūdžio.

Tai yra tikėjimo žinia, kurią mes lengvai išskaitome iš apreiškimo šaltinio, tačiau kaip mes tą žinią savo protu galime aprėpti?

Atsakymo galime ieškoti toje vertėje, kurią turi konkretus mūsų gyvenimas. Jo vertingumą liudija ne tik mūsų pasisėkimai, bet ir mūsų vargai. Viskas, kas žmogiška, yra giliai vertinga dieviškuoju požiūriu. Tai veda mus į aukštą žmogaus egzistencijos vertinimą. Minėtasis krikščioniškos maldos mokytojas R. Guardini apie mus besimeldžiančius sako: "Daugumas iš mūsų nežino, kas gyvena mumyse ir kam esame pajėgūs, ligi teisingas pakvietimas mus pasiekia".

Jeigu Dievas nerado reikalo nauja sugestija ar nauju mūsų gyvenimo reikalų patvarkymu

įsiterpti į mūsų kasdienybę, tai reiškia, kad mūsų gyvenimas yra tvarkingas Dievo požiūriu. Į tą problemą, dėl kurios mes meldėmės, prašydami Dievo pagalbos, Jis atsako tuo būdu, kad viskas yra gerai, t.y. kad maldininkas turi savyje jėgos ir išminties rasti teisingą tos problemos sprendimą, veikdamas grynai savo turimomis galiomis. Dievo įsiterpimas šiuo atveju būtų tik žmogaus nuopelno mažinimas, arba žmogiškosios veiklos vertės mažinimas.

Bet vėl kyla klausimas: kam tada iš viso reikia melstis? Ar ne geriau daro tas žmogus, kuris su savo problema "nelenda Dievui į akis", o pasilieka savo paties veikimo ir sprendimo galių ribose? Atsakymas į tai turėtų būti tas, kad visų pirma joks žmogus tiksliai nežino savo galių ribos. Galbūt ta problema, kuri jį vargina, iš tikro reikalinga aktyvaus Dievo veikimo įsikišimo. Ir jeigu žmogus į šią problemą nepakviestų Dievo, Dievas, gerbdamas žmogaus laisvę, savo iniciatyvos neparodytų. Kiekviena malda, nors ir neišklausyta, yra Dievo buvimo pripažinimas iš mūsų pusės. Tokio pripažinimo Dievas laukia iš kiekvieno žmogaus todėl, kad žmogus yra sukurtas laisvas. Dėl to Dievo pripažinimas iš laisvo žmogaus yra vertybė, toli išeinanti anapus kasdieniškų žmogaus reikalų.

2. Bevertis žmogus negali melstis

Norint geriau suprasti besimeldžiančio žmogaus vertingumą, verta grįžti prie neišklausytos maldos. Sugėbant nepasimesti pasimeldus ir negavus iš Dievo teisioginio atsakymo, kaip tik pasirodo didelis besimeldžiančio žmogaus savarankiškumas. R. Guardini tai labai ryškiai aptaria. "Sugebėjimas ištisas valandas išsilaikyti tuštumoje turi savyje ypatingą vertę. Ji yra didesnė už labai įkvėptą maldą kitu atveju". Didžiausias pavojus tokioje neišklausytos maldos situacijoje yra mintis, kad Dievas ir negali šiuo atveju nieko pagel-

bėti. Dėl to Guardini sako: “Tik tas, kuris žiūri į savo tikėjimą rimtai, gali sakyti, kad jis yra Dievo išgirstas ir kad jis žino, su kuo kalbėjo, nepaisant tamsos, kilusios iš to, kad jis negavo atsakymo” (43 psl.).

Taigi malda nėra be įtampos. Ji, kaip kiekvienas susitikimas su kitu, turi savo reikalavimus, išeinančius anapus vieno iš susitikimo dalyvių ribų. Taip yra žmogiškų santykių tarpe. Juo labiau taip yra maldos susitikime su Dievu. Besimeldžiantis žmogus turi būti pasirengęs gauti iš Dievo atsakymą, kurio jis nelaukia.

Norint kalbėti apie besimeldžiančio žmogaus vertingumą, reikia imti dėmesin realų žmogų. Reikia skaitytis su faktu, kad žmoguje glūdi slaptas pasipriešinimas Dievui. Gali būti, kad tas pasipriešinimas yra natūralus, kurį kiekvienas asmuo jaučia kito žmogaus atžvilgiu ir kuris sako, kad aš tai ne tu. Bet gali būti, kad tas pasipriešinimas yra gilesnės mistinės kilmės, būtent tam tikra gimtosios nuodėmės pasekmė. Tą pasipriešinimą Guardini kitaip aptaria. “Jo galimybė glūdi mumyse visuose, kartais stipresnė, kartais silpnesnė. Kartais pasipriešinimas yra labai viešas. Kartais jis yra persirengęs kaip savimi pasitenkinanti protinė kultūra, arba kaip sveika bendra nuomonė” (50 psl.).

Šis žmogaus supratimas prisideda prie liudijimo pažiūros, kad besimeldžiantis žmogus nėra kažkas taip natūralu, kaip vėjas, ar kaip žmogaus nuotaika. Religinį gyvenimą apskritai ir maldą ypatingai negalima sutapatinti su natūraliu jausmu (10 psl.). Besimeldžiantį žmogų reikia imti kaip savaimingą veiksnį. Tačiau, antra vertus, kai žmogaus pasipriešinimas, viešas ar neviešas, yra vyraujantis žmoguje, malda pasidaro neįmanomas dalykas (50 psl.).

Besimeldžiantį žmogų reikia laikyti kilniu. Teisingai sako Guardini: “Kilnumas, kurį Kūrėjas yra suteikęs žmogui, nėra užgesintas” (85 psl.). “Dėl to ir prašymas Dievo pagalbos gali būti atliekamas kartu su visu garbingumu.

Panašiai kaip išklausymas mūsų prašymų Dievo yra atliekamas garbingai” (86 psl.).

R. Guardini, turėdamas prieš akis besimeldžiančiojo garbingumą, ir apie besimeldžiančiojo žmogaus išorinę laikyseną gali ką pasakyti. Tinkama besimeldžiančiojo laikysena yra stovėti. “Pirmieji krikščionys taip darydavo, bet ilgainiui tai buvo užmiršta. Mes turėtume tai atgaivinti, nes tai išreiškia vidinį intensyvumą ir garbingumą. Tokia laikysena gali pagelbėti nugalėti prislėgtą nuotaiką ir šiaudadvasiškumą” (39 psl.). Galime prie to pridėti, kad liturginė reforma, sužadinta II Vatikano susirinkimo, kaip tik yra paėjusi ta kryptimi. Visos trys Mišių maldos dabar yra atliekamos stovint, ne klūpint. Klūpėjimui maldos metu Guardini neturi priekaišto, bet jis pasisako prieš modernioje katalikiškoje visuomenėje įsigalėjusį paprotį melstis pusiau klūpint, pusiau sėdint atsirėmus į suolą. Atrodo, kad jis prieš pasisako dėl to, kad jam nepatinka bet koks melagingumas ar sukčiavimas santykiyje su Dievu. Mes neturime apgaudinėti savęs. “Mes niekada neturime išeiti anapus to, ko mūsų teisingumo jausmas neleidžia” (99 psl.).

Su besimeldžiančiu žmogumi Dievas elgiasi garbingai. Jis gerbia žmogų, jį yra sukūręs asmeniu ir su tokiu jis santykiauja. Guardini net drįsta sakyti, kad paties Dievo garbė reikalauja, kad jis žmogų sutiktų garbingai. “Tai reikia stipriai pabrėžti, nes yra polinkis, aiškinant Dievo suverenumą, aptarti žmogų kaip jo priešingybę, kaip abejotinos vertės būtybę. Bet taip darant, nepasitarnaujama nei Dievo garbei, nei jo kūriniui, nes negalima pagerbti Dievo, pažeminant žmogų” (77 psl.).

Žmogaus vertingumui Dievo akyse išryškinti R. Guardini naudojasi anglų teologu iš viduramžių Anzelmą Canterburyčiu, kuris sako, kad žmogus yra “neišsemiamas Dievo akyse”. Taip pat Guardini priduria, kad ir modernūs mokslai su tuo sutinka, būtent, kad

MOTERIS, IEŠKOJUSI TIESOS IR GĖRIO

JUOZAS PRUNSKIS

Tarp didžiųjų šio šimtmečio asmenybių didesnio dėmesio verta Kotryna Hueck Doherly. Išsamų viekalą apie ją paruošė Achterhoff — "Grace in Every Season". Čia ji vadinama "Moteris, aistringai pamilusi Dievą".

Kotryna gimė 1896 m. rugpjūčio 15 d., Marijos ir Dangujės šventėje. Ji buvo rusė. Tėvas buvo stambaus ūkio savininkas, sumanus pirklys. Tėvai buvo religingi stačiatikiai, ją auklėjo krikščioniška dvasia ir pasistengė duoti gerą išsilavinimą. Ji buvo pasiūsta į mokyklą Egipte, kur turėjo progą išmokti daug kalbų. Turėdama tik 15 metų, ištekėjo už barono Boris de Hueck, bet po to dar baigė gailėstinės sesers mokslo ir karo metu slaugė karius rusų armijoje. Komunistų revoliucija išbloškė ją iš tėvynės.

Pirmiausia jos šeima pabėgo į Suomiją, kur tėvai turėjo vasarnamį. Užgrobus tą kraštą bolševikams, Kotrynos šeima turėjo pakelti

baisų badą, kol jų gyvenvietė buvo išlaisvinta vadinamųjų baltųjų, ir jie persikėlė į Angliją. Čia, visiškai neturėdami lėšų pragyvenimui, emigravo į Kanadą. Kotrynai, auginant sūnų, teko būti įstaigos raštininke, skalbėja, tarnaitė, padavėja, kad galėtų išmaitinti šeimą ir sergantį vyrą. Pagaliau šeimai pavyko susikurti padorų gyvenimą, kai Kotryna tapo paskaitininke, o susveikęs vyras inžinierius atidarė savo verslą Montrealyje.

Vyras, atsigavęs ir praturtėjęs, ją pametė. Ji pasiliko su mažu vaiku. Dabar jos didžioji paguoda buvo gilintis į Evangelijos dvasią. Tiesą ji atrado katalikybėje ir pradėjo naują gyvenimą — pasiaukoti gėriui ir vargšų globai. Ji suartėjo su nuostabia katalike Dorothy Day ir abidvi ryžosi savo gyvenimą paaukoti socialinio teisingumo vykdymui, nekraudamos sau turtų, o laiką ir jėgas skirdamos vargšams.

žmogus nėra vien tik gyvybė kitų gyvybių, bet kad jis yra pats gyvenimo principas. O iš to kyla ir žmogaus galia melstis. "Dėl to jis turi galią atsakyti Dievui, ir tie atsakymai savo prigimtimi yra malda" (100 psl.).

Šis savęs supratimas neturi mūsų vesti į pataikavimą sau pačiam. Santykiaudamas su Dievu, žmogus natūraliai išgyvena savo trūkumus, ir jo nusižeminimas Dievo atžvilgiu yra teisėtas. Tačiau tas nusižeminimas, pervestas į žmogaus sampratą filosofiją, gali iš žmogaus padaryti tokią būtybę, kad ji negalėtų melstis. Modernus pasaulis šiandien yra pilnas per daug neteisingai nusižeminusių žmonių, kurie nesupranta, kad žmogus ką nors galėtų pasakyti Dievui. Dėl to versta atkreipti dėmesį į R. Guardini pasakymą, kad "jei mes turime tik savęs nevertumo sąmonę ir nestipriname tiesos, kad, nepaisant to, mes priklausome Dievui, tai negalime melstis" (101 psl.).

Water Tower.

Pirmoji jos santuoka su rusų baronu buvo anuliuota. Ilgainiui ji susituokė Čikagoje su airiu E. Doherty.

Dabar Kotryna Doherty pasidarė lyg antroji Motina Teresė. Ji neturtingiausiuose didmiesčio rajonuose, kaip Harlem, ieškojo vargšų, steigė jiems vadinamuosius Madonos namus, stengdamasi jiems padaryti šiltesnį, sotesnį gyvenimą.

Čia tie vargšai drauge su Kotryna meldėsi, giedojo, drauge dirbo ir klausėsi jos dvasingų mąstymų. Juos net pradėjo lankyti garsenybės, kaip psichologas Stern, rašytojas Griffin, net kai kurie vyskupai ir daugelis kunigų. Netrukus Madonos namai išaugo iki 200 gyventojų, atsirado kunigų, tampančių Madonos namų kapeilonais.

Kotryna buvo įsijautusi mąstytoja, ji skelbė Kristaus dieviškos tiesos ir meilės mokslą. Ji daug rašė spaudoje. Autorė Mary Acheterhoff iš raštų sudarė mąstymų knygą "Grace for Every Season". Čia yra parinkta kiekvienai dienai brandžių dvasinių minčių.

Gal bus naudinga su viena kita mintimi susipažinti. Čia ji kalba, kaip dvasios tamsumuose ugdyti ir išlaikyti tikėjimą, kaip susirasti tinkamą dvasios vadovą, kaip ieškoti stiprybės skausmuose, kaip Mišias paversti Dievo meilės mokykla, kaip surasti raktą į ramybę ir laimę.

Ji išnagrinėja visą dešimtį Dievo įsakymų, duoda patarimų studentams ir darbininkams, kalba apie Kristaus sužadėtinę Bažnyčią, moko, kaip šventieji pakėlė skausmus bei kančias.

Kiekvienai dienai skirti jos mąstymai yra nuoširdūs, lengvai suvokiami ir pasisavinami. Ji pati tiek išgyvenusi turi daug krikščioniškojo gyvenimo patirties. Jos raštai praturtinti net Rytų Bažnyčios rinktinėmis idėjomis. Arčiau susipažindami su tokiais dvasinio gyvenimo žinovais, mes patys sušildome savo širdis.

Ji mirė 1985 m., bet jos mintys, jos įsijautimas į krikščionybės tiesas duoda daug šilumos tebegyvenantiems ir savo dvasios gyvybę praturtinti siekiantiems žmonėms.

♦ Valdas Aušra, gimęs ir augęs Klaipėdoje, čikagiškiam ev. liut. vysk. Hansui Dumpiui tarpininkaujant, gavęs stipendiją, teologijos mokslus studijavo Columbia, SC, ir Čikagos, IL Liuteronų teologijos seminarijoje. Kurį laiką mokytojavo Čikagos lituanistinėje mokykloje. 1994 m. liepos 3 d. Lietuvos ev. liut. bažnyčios vysk. Jonas Kalvanas Šilutėje Valdą Aušrą išventino ev. liut. kunigu. Kun. V. Aušra grįžo vėl į Čikagą tęsti teologinio mokslo.

(Suaugusiųjų grupėje premijuotas straipsnis)

ALGIRDAS NARBUTAS

— Kaip gražiai teka vasaros saulė — naujo ryto pradžia... Myliu gyvenimą.

— O ką dar?

— Ir, žinoma, save.

— Žinai, ką Kristus atsakė į fariziejaus klausimą: “Mokytojai, koks įsakymas yra didžiausias?” (Mt. 22,36).

— Tikriausiai gal žinau.

— Patikslinu: Jėzus jam atsakė: “Mylėk Viešpatį, savo Dievą, visa širdimi, visa siela ir visu protu. Tai didžiausias ir pirmas įsakymas. Antrasis — panašus į jį: Mylėk savo artimą kaip save patį” (Mt 22, 37-39).

— Taigi mes, jeigu nevykdytume antrojo Dievo įsakymo pirmosios dalies — “Mylėk savo artimą” — būtume didžiausi egoistai.

— Bet iš sau skirtos meilės glėbio ištrūkti ne taip lengva. Sakai, egoizmas? O kas yra žmogus? — nuodėmių maišelis. Nuo seniausių laikų iki šių dienų jis ir peštukas (Kainas užmuša Abelį), ir veidmainis (Kristus sakė: “vargas jums, veidmainiai Rašto aiškintojai ir fariziejai!... iš paviršiaus atrodo žmonės teisūs, o viduje esate pilni viedmainystės ir nedorumo” (Mt 23, 27,28), ir gobšulis (Kristaus laikais prekiaudavo net šventyklose, kol kartą

Jėzus išvarė iš jos visus pinigų keitėjus ir karvelių pardavėjus), ir svetimautojas (Jėzus sakė: “Kiekvienas, kuris geidulingai žvelgia į moterį, jau svetimauja savo širdimi” (Mt 5,28), ir pavyduolis (Morta, pakvietusi Jėzų pavišėti ir susirūpinusi visokiu patarnavimu, pavydu liauja seseriai Marijai, kuri sėdi prie Viešpaties kojų ir klauso jo žodžių), ir dar daug kitų nuodėmių. Ir kodėl žmogus toks?

— Manyčiau, dėl to, kad nuoširdžiai nevykdo Dievo įsakymo “mylėk savo artimą...”

— O įdomu, kodėl Dievas, sakydamas “mylėk savo artimą kaip save patį”, primatą suteikė, pamatu paėmė meilę sau ir liepė būtent į ją lygiuotis mylint artimą?

— Įdomi mintis. Beje, pagalvokime, kas būtų, jeigu žmogus pirmiausia nemylėtų savęs. Tada jis nesirūpintų savimi ir susirgęs, ir sušalęs, ir tinkamai neapsirengtų, nepavalgytų, jis apsileistų, nesistengtų patikti moteriai (ir atvirkščiai) — nebesukurtų šeimos — žmonijos mirtis!

— Gyvas to pavyzdys galėtų būti “Anykščių šilelio” autorius poetas A. Baranauskas. Prisimenu, raštininkaudamas jis draugavo su dvarininkaitė Karolina Praniauskaite. Ir tada labai savimi rūpinęsis, puošęsis. O dirbtinai

nutraukus draugystę, įstojus jam į kunigų seminariją, pasidavęs askezei, apsileidęs — likdavo ir nesiprausęs, ir baltinių nekeitęs... Gerai, kad poetas dar jaunystėje buvo išugdęs stiprią valią.

— Beje, žmogui būdinga mylėti save. Štai Paulius laiške efeziečiams rašo: “Juk niekas niekada nėra nekentęs savo kūno, bet jį maitina ir globoja kaip ir Kristus Bažnyčią” (Ef 5,29). O mylėdami save, susikuriame saugią aplinką, kurioje normaliai galime gyventi.

— Ir vykdyti Dievo įsakymą: mylėk Dievą, save ir savo artimą.

— Visa šita trijada, kurią jungia žodis “Meilė”, gražiai išsakyta antikos laikų klasiko — Sofoklio “Antigonėj”. Antigonė degančiam neapykanta karaliui Kreonui pasakė: “Ne nepakęsti, o mylėti aš gimiau”. Ir tą pasiaukojančią meilę parodo žuvusiam broliui Polineikui — slapta jį laidoja, nors ir buvo Kreono labai griežtai uždrausta.

— Gražu, kad žmogus gimė Meilei, o ne neapykantai. O jei atvirkščiai?!

— Taip, tokių pavyzdžių — baisu — istorijoje turim: nyčizmas (nitšeanizmas), fašizmas, bolševizmas.

— Hmmm. Nitšės filosofija. Ją žinau. Jo antžmogis žiaurus, smarkiai puola gailėstingumo idėją. Jo supratimu, minios laimė yra tinginystės ir bukaprotystės laimė. Kartą Nitšės herojus Zaratustra net nusteбęs: argi ir minia reikalinga gyvenimui? Nitšės supratimu, vyro laimė: “Aš noriu”. Moters laimė: “Jis nori”. O artimo meilė — tai egoizmas. Nitšės antžmogis myli tą, kuris aukoja save žemei, kad kada nors ji taptų “antžmogio” valdžia.

Laimė, kad tai 19 a. filosofija.

— Kuri vėliau buvo įgyvendinama! Jei Nitšė “filosofavo”, ar minia reikalinga gyvenimui, tai Hitleris ir realiai “suabejojo”, ar žydu tauta turi teisę gyventi — visus naikino pačiu brutaliausiu būdu.

Marina Towers and IBM Building.

O bolševizmas? Šit skaitau “Tiesoje”...

— Šiandieninėje?

— Negi Stalino laikų. Tai gi skaitau, kaip ten teigia, tikrąjį Lenino testamentą, kur jis susierzinęs rašo savo teisingumo liaudies komisarui Kurskiui: “Drg. Kurski, mano nuomone, reikia plačiau taikyti sušaudymą...” Ir išvardija (11 punktų), ką reikia sunaikinti. Pavyzdžiui, tai visi buvę ikirevoliucinių partijų nariai, Nepriklausomos žemdirbių partijos nariai, jaunimo organizacijų nariai, senosios aristokrati-

jos ir dvarininkijos atstovai, visi buvę Teisingumo ministerijos darbuotojai, visi religijos veikėjai, buvę pirkliai, parduotuvių savininkai, visi užsieniečiai, visi senosios mokyklos mokslininkai ir specialistai... O ką jau kalbėti apie caro kariuomenės karininkus ir puskarininkus — visus be išimties!...

O lietuvių (ir kitų tautų) kančios Stalino laikais — mūsų tautiečių kaulais nuklota Sibiro žemė!

— Tai šitaip įvyksta, jei “atvirkščiai” — jei žmogus gimęs ne meilei, o neapykantai!

— Ir šitaip nuo Kaino laikų — smurto per akis. Todėl Dievas ir siunčia Jėzų savo Meile ir kančia atpirkti pasaulio nuodėmes. Dievas nori visus žmones globoti, visiems jaučia meilę. Ir nuostabu, kad nė viena tauta nežuvo, nebuvo galutinai sunaikinta. Tai ženklas, kad žmonija niekada nebuvo palikta aklam, žiauriam likimui, nes kartu su ja istorijos vieškelio eina ir Dievas.

Viešpaties meilė yra visuotinė. Ji liepia ir artimą, ir priešą mylėti.

— Gera mylėti artimą jau vien dėl to, kad jis tau artimas. Gera Dievą mylėti — Jis mus leido į pasaulį, kuris tik pusiau baigtas. Dievas skyrė žmogui kūrybinę misiją — užbaigti Jo darbą. Už tokią Dievo meilę nesunku atlyginti Jam savo meile. Bet kaip priešą mylėti?!

— Iš Evangelijos mes matome, kaip Kristus mokėjo žavėtis gražiu, vilnijančiu auksinių javų lauku, gėrėjosi lauko lelijomis, Jis žavėjosi gyvu kilimu gražių plukių, kurios puošnės už Saliamono purpurinę skraistę. Jis stebėjo žvirblius, vištas, kurios surenka viščiukus po savo sparnais. Visa tai būdinga ir žmogui, kuris sukurtas “pagal Dievo paveikslą”. Argi mes nesigrožime, pvz., Šv. Onos bažnyčia Vilniuje, kurią, sakoma, Napoleonas, jeigu būtų galėjęs, ant delno būtų nusinęšęs į Paryžių. Kristus žino, kad žmogus yra būtybė, sudaryta iš kūno ir dvasios. Žmogaus siela, padvelkus didiems įkvėpimams, turi kilti aukštyn —

žmogus turi artėti prie idealo. Tad ir prieš meilę įterpiama į jo tobulėjimą. Kristus gana įsakmiai sako: “Jūs esate girdėję, jog buvo pasakyta: “Mylėk savo artimą ir nekėsk priešo. O aš jums sakau: mylėkite savo priešus ir melskitės už savo persekiotojus” (Mt 5,43-44). Dar daugiau: “Kas užgauna tave per vieną skruostą, atsuk ir antrąjį; kas atima iš tavęs apsiaustą, negink ir marškinių (Lk 6,29).

— Priešų meilė!

— Tai ne naudos meilė. Rodos, tiesiog girdžiu Jėzų: “Jei mylite tik tuos, kurie jus myli, tai kokį atlygį gausite?” (Mt 5, 46).

— Priešų — tai ypatinga, pasiaukojanti, kartais mirtingajam sunkiai suvokiama meilė.

— Tai aukos meilė. Ji labai tauri, dvasinga. Ir dar: dažnai ji susijusi su kančia.

— Leisk įsiterpti su žemiška pastaba. Man žodžiai “Meilė”, “kančia”, “auka” siejasi su meile moteriai. Prisipažinsiu, negalėčiau didelę meilę nuoširdžiai mylėti moters, jei ji mokėtų mylėti, bet nemokėtų kentėti ir aukotis. Ir apskritai, tik tokia moters meilė, man atrodo, ir yra tauri.

— Štai tau Marijos meilė ir kančia. Štai tau Jėzaus meilė, kančia ir auka.

— O Marija! — sūnus, vaikas ant kryžiaus. Kokie jausmai Motinos, matančios mirštantį ant kryžiaus savo vaiką! “Prie Jėzaus kryžiaus stovėjo jo motina” (Jn 19,25). O gal Dievas tas kančias jai dievišku būdu palengvino?

— Ne, visiškai įsitikinęs — ne. Manau, kad leido natūraliai, tik žmogiškai kentėti, priešingai visas žmonijos Atpirkimo aktas būtų sumenkintas.

— Tai ir Jėzaus Meilė, auka ir kančia dėl žmonijos Atpirkimo buvo grynai žemiška žmogaus kančia?

— Sąmoninga meilė žmonijai, auka ir kančia. Jėzus iš anksto žinojo savo Golgotą,

bet kentėjo kaip žmogaus Sūnus: Alyvų kalne Jėzus "...parpuolė kniūbsčias ir meldėsi: "Mano Tėve, jeigu įmanoma, teaplenkia mane ši taurė. Tačiau ne kaip aš noriu, bet kaip tu!" Antrą kartą: "Mano Tėve, jeigu ši taurė negali praeiti mano negerta, tebūnie tavo valia!" ... ir trečią kartą meldėsi tais pačiais žodžiais" (Mt 26, 38.42.44).

— Ir eina per žmonijos istoriją tie didieji dalykai, ir kartojasi... Štai pokario Lietuva, sovietinė okupacija. Meilė Tėvynei — ir vėl aukos, kančios. Vyrų partizanai kovojo, kentėjo miškuose, o moterys — namuose. Ar ne Marijos kančia kartojosi, kai motinos matė savo žuvusius sūnus, sumestus pusnuogius, išniekintus miestelių aikštėse ir negalėjo jų viešai apraudoti, palaidoti — juos sumesdavo į apleistus šulinius, į žvyruobes... Kodėl vis kartojasi Golgota? O! kad pasaulyje vyrautų tik Meilė!

— Gimtosios nuodėmės pasekmė. Žinoma, žmogus visada trokš grįžti į prarastąjį Rąją. Ir nors daug ką ir prarandame dėl gimtosios nuodėmės, bet svarbiausia iš mūsų nebuvo atimta — žmogus išlaiko savyje dieviškąjį paveikslą ir panašumą ir nuolat gauna Dievo malonių: "Dievas taip pamilo pasaulį, jog atidavė viengimį sūnų, kad kiekvienas, kuris jį tiki, nepražūtų, bet turėtų amžinąjį gyvenimą" (Jn 3,16).

— Nuostabus Dievo Meilės rūmas!

— Ir mes, žmonės, tu ir aš, jame gyvename. Meilė — tai ir yra gyvenimas, rūmas su daugybe savo apraiškų. Iš jų, žinoma, išsiskiria artimo meilė — kaip antrasis didžiausias Dievo įsakymas, kaip Kristaus mokslo žemėje apoteozė. O jos dalys — atlaidumas, gailestingumas, gerumas, nuoširdumas. Pagaliau malda ir visa kita, kas kyla iš meilės.

— O meilė priešui?

— Priešas dieviškuoju požiūriu taip pat mūsų artimas, tik padaręs nuodėmę — nusikal-

tęs dieviškiesiems ar žemiškiesiems įstatymams. Ir jam turime atleisti, nes Kristus pasakė: "Jeigu jūs atleisite žmonėms jų nusižengimus, tai ir jūsų dangiškasis Tėvas atleis jums. O jeigu neatleisite žmonėms, tai nė jūsų Tėvas neatleis jūsų nusižengimų" (Mt 6,14-15).

— Taip, žmogus turi atleisti, o valdžia, kai būtina, turi bausti, nes pagaliau susidarytų padėtis, kai žmogus — Dievo tvarinys — nebegalėtų laisvai gyventi žemėje.

— Meilė — tai duoti: pasigailėti, atleisti. Meilė be gailestingumo — tai fariziejaus meilė, veidmainiška.

Kartą Petras priėjo prie Kristaus ir paklausė: "Viešpatie, kiek kartų turiu atleisti savo broliui, kai jis man nusikalsta? Ar iki septynių kartų"? Jėzus jam atsakė: "Aš nesakau tau — iki septynių, bet iki septyniasdešimt septynių kartų" (Mt 18, 21-22).

— Suprantama, jeigu mes norime, kad mums būtų septyniasdešimt septynis kartus atleista, tai, mylėdami artimą, turime ir jam taip daryti.

— Atlaidumas turi eiti kartu su gailesčiu. Mums, pavyzdžiui, kunigas Dievo vardu atleidia nuodėmes, jei mes gailimės ir pasižadame pasitaisyti.

— O įdomu, kaip žiūrėtume į Judą. Žinau, kad jis gailėjosi Jėzų išdavęs.

— Taip. Šventame Rašte parašyta: "Kai išdavikas Judas pamatė, jog Jėzus pasmerkta, gailesčio pagautas, nunešė atgal aukštiesiems kunigams ir seniūnams trisdešimt sidabrinių ir tarė: "Nusidėjau, išduodamas nekaltą kraują"... Nusviedęs šventykloje pinigus, jis išbėgo ir pasikorė" (Mt 27, 3-5).

— Tai juk gailestis be... meilės!

— O gal tai labai ryški meilės išraiška, gyvavusi lyg meteoras tik kelias sekundes ir nereikalaujanti jokių atpildų, tik aukos.

— Ar gal tai tik nusikaltėlio rankų nusi-

plovimas, — kaip Pilotas...

— Abejoju jau vien dėl to, kad juk Kristus buvo Judo Mokytojas, skelbęs visuotinę Dievo Meilę. Tos meilės kibirkštėlė yra kiekviename mūsų, daugiau ar mažiau. Visiškai išblėsti ji negalėjo ir Jude.

— Įdomu, Kristus atleido Judui?

— Esu įsitikinęs. Jėzus, beje, fariziejams yra pasakęs: “Aš noriu pasigailėjimo, o ne aukos” (Mt 11, 7).

— Bet kodėl Dievas vienintelio karto neatleido Adomui ir Ievai?

— Bažnyčios mąstytojai, teologai tai taip aiškina: Dievas pagal savo planą sukūrė laisvą žmogų su visiškai laisva valia. Priešingu atveju, Dievas būtų padaręs iš žmogaus ne sąmoningą bendradarbį, o aklą įrankį, besinaudojantį tik instinktais. Rojaus sode apgyvendintas žmogus turėjo neliesti gėrio ir blogio pažinimo medžio, t. y. neliesti specialių Dievo teisių — turėjo palikti tik Dievui spręsti, kas žmonijai gera ir kas bloga. Pirmieji žmonės to nepaisė, jie pasidavė gundymui: “Jeigu valgysite tą vaisių, būsite kaip dievai”. Žmogus panoro būti kaip Dievas (iš knygos “Gyvenimo problemos”. Lelote). Žmogus atsidūrė žemėje. Ir čia Dievas jam dosniai žeria savo dovanas — atsiuntė Atpirkėją, nes dieviška Meilė mylėjo savo Kūrinį.

Jėzus Kristus, rūpindamasis žmogumi, moko, kad meilė yra gero darymas ir atjauta: “Tad visa, ko norite, kad jums darytų žmonės, ir jūs patys jiems darykite” (Mt 7, 12). Ir svarbiausia, — kad gero darymas būtų meilės aktas artimui, išplauktų iš žmogaus širdies: “Geras žmogus iš geros savo širdies lobyno ima gera... Jo burna kalba tai, ko pertekusi širdis” (Lk 6, 45). Jėzus tai patvirtina savo gerais darbais žemėje. Jo rankos gydo ligonius, išvaro piktas dvasias, ypač mylėjo ir globojo vaikus, sakydamas: “Leiskite mažutėlius ir nedrauskite jiems ateiti pas mane” (Mt 19, 14), laimino uždėjęs ant jų

rankas”. Gailisi nevalgiusių žmonių: padauginęs kelis duonos kepalukus ir kelias žuveles, pamaitina minią. Nuolankiai plauna mokinių kojas, perspėja dėl turtų: “Jei nori būti tobulas, eik, parduok, ką turi, išdalyk vargšams, tai turėsi lobį danguje” (Mt 19, 21). Kristumi žavisi motinos (“Palaimintos iščios, kurios Tave nešiojo”), vaikai puola į jo glėbį. Mylėjo jį Jo mokiniai, žavėjosi Juo minios. Jėzus to užsitaravo savo darbais. Geri darbai patys nesigiria, juos kiti giria — tokia mūsų senolių išmintis, pasiekusi mus per patarles ir priežodžius.

— Iš Jėzaus suminėtu labdaringų darbų (Mt 25, 34-37) man ypač įsiminė: “...aš buvau kalinys — atėjote pas mane”. Ir sakė, kad tokie paveldės nuo pasaulio sukūrimo jiems paruoštą karalystę.

— Taip, tai Dievo paliepimai, perduoti per Kristų. Labai gaila, kad šiandien Lietuvoje nėra to papročio, sakyčiau, tokios labdaros formos — lankyti kailinius, lyg kalinys nebūtų mūsų artimas, kurį taip pat reikia mylėti kaip save patį. Tai užleista mūsų sritis.

— O meilė gimdytojams?

— Jėzus primena fariziejams: “Dievas yra įsakęs: Gerbk savo tėvą ir motiną! ir: Kas keiktų tėvą ar motiną, mirte tenumiršta!” (Mt 15, 4).

— Truputį naivi mintis — ar Viešpats — dievybė — yra mūsų artimas?

— Mes Viešpatį, savo Dievą, mylime visa širdimi, visa siela ir visu protu!

— Žiūrėk saulė jau dienovidį rodo. Nuostabi diena!

— Kokia Viešpaties harmonija: Saulė — Žemė — Žmogus — Meilė — Malda...

— O “žmogaus Sūnus irgi atėjo, ne kad jam tarnautų, bet pats tarnauti ir savo gyvybės atiduoti kaip išpirkos už daugelį” (Mt 20, 28).

Didžioji Žmogaus pareiga...

NEŽUDYK ... SAVĘS!

NEGIMUSIO

MOTINA

Naktis. Tamsi rudens naktis. Už lango įkyriai į palangę barbena lietus. Nejauku tokią lietingą naktį keliaujančiam keleiviui. Tačiau galbūt jam širdyje gera, galbūt kažkas jo laukia. Tai didžiulė laimė, kai tavęs kas nors laukia. O aš jau seniai nieko nebelaukiu. Mano širdyje tamsu ir žvarbu, kaip šią rudens naktį. Naktimis, o ypač tokiomis, aš vis negaliu užmigti. Tada pasiremiu ant alkūnės, žiūriu į tamsą ir galvoju. Žiūriu ir galvoju. Šalia miega vyras, o lauke taip įkyriai į palangę barbena lietus.

Vaikai dažnai mėgsta vienas kitą klausinėti, koks metų laikas jiems labiausiai patinka. Jei manęs kas paklaustų, atsakyčiau, kad visi metų laikai vienodai niūrūs. O labiausiai nekenčiu rudens, nes tą atmintiną rudenį aš sutikau savo būsimąjį vyrą.

Susipažinome šokiuose. Šokti labai mėgdavau. Savo kaime nė vienų šokių stengdavausi nepraleisti. Tačiau atvažiavusi studijuoti į Vilnių, į šokius eiti nedrįsau. Aš buvau labai drovi. Vilnius mane baugino savo nežinomybe. Pirmąkart draugės mane nuspėpė į šokius tik antrame kurse.

Iškart į akis krito vienas vaikinys. Aukštas, vešliais garbanotais plaukais, mėlynų akių. Negaliu sakyti, kad įsimylėjau, tačiau jis man patiko. Atsimenu, kaip iš džiaugsmo suvirpėjo širdis, kai jis mane pakvietė šokiui. "Algis"; — prisistatė. "Angelė"; — atsakiau. Po truputį įsikalbėjome. Pasirodo, kad jis taip pat mokosi universitete, trečio kurso studentas, vilnietis. Pasibaigus šokiams, palydėjo mane į bendrabutį.

Taip tarp mūsų užsimezgė draugystė. Algis buvo nuoširdus, linksmas, geras — žodžiu, toks, apie kurį svajoja kiekviena mergaitė. Nepajutau, kaip mano širdyje įsižiebė meilė. Jaučiau, kad nebuvo abejingas nė jis. Šis jausmas stiprėjo, kol galiausiai vieną vėlyvą vasaros pradžios vakarą Algis prisipažino mane mylįs. Tą vakarą į bendrabutį grįžau lyg ant sparnų. Nemiegojau visą naktį. Algis — šaunus vaikinys ir studentas. Jis mane myli. Myli — net nesinori tuo tikėti. Kokia laimė. Jis bus mano, o aš būsiu jo. Mes būsime laimingi visą gyvenimą, visą amžinybę.

Sesija pralėkė vienu akimirksniu. Atėjo laikas važiuoti namo. Sunku, labai sunku buvo išsiskirti su Algiu geležinkelio stotyje. Parvažiavusi namo, skaičiavau dienas, laukdama, kada galėsiu vėl važiuoti į Vilnių. Pagaliau atėjo tas laikas. Vėl pilnos laimės dienos su Algiu. Trumpos dienos. Nejučiomis pralėkė Kalėdos,

Nauji Metai, Velykos. Artėjo vasara.

Nejučiomis pajutau savyje pasikeitimus. Sunerimau. Nuėjau į Moterų konsultaciją. Deja, čia mano nerimą ne išskleidė, o patvirtino. Aš esu jau ne viena. Su manimi jau yra tas, kurio aš visai nelaukiu ir nenoriu. Rimtai išsigandau. Ką reikės pasakyti tėvams? Kaip aš pasirodysiu kaime? Visi pirštais užbadys — merga su vaiku, merga su "kraičiu". O ir vaikas gims ne vaikas, o benkartas. Juk aš netekėjusi. Ką man daryti?

Susitikusi su Algiu, pasakiau:

— Algi, aš nėščia.

— Ką? — nepatikėjo Algis. — Negali būti! Tu turbūt apsirikai.

— Neapsirikau. Tą man pasakė Moterų konsultacijoje.

— Tai ką dabar darysime?

— Algi, tu galėtum mane vesti, ir viskas būtų gerai.

— Vesti? — paniuro jis. — Man reikia pirmiausia baigti mokslus. Suprask pati, aš kitaip negaliu.

— Tai ką man dabar daryti! — jau ne pasakiau, o tiesiog rėkte išrėkiau. — Juk aš laikiu kūdikio!

— Ramiau. Jis dar nėra kūdikis, o tik ląstelių gniužulas.

— Bet jis bus kūdikis!

— Gali ir nebūti.

— Ką tu nori tuo pasakyti? — nesupratau aš.

— Tu gali pasidaryti abortą.

— Abortą? Juk tai žmogžudystė!

— Kokia žmogžudystė? Juk sakiau, kad tai tik ląstelių gniužulas.

— Algi, bet aš nenoriu daryti aborto!

— Kaip nori — pasirink — arba vaikas, arba aš.

Lengva pasakyti — pasirink. Aš noriu ir vieno, ir kito. Bet tai neįmanoma. Algis tai

pasakė rimtai ir griežtu balsu. Beliko vienas kelias — vėl į Moterų konsultaciją. Gydytoja paklausė, ar nešiosiu kūdikį, ar darysiu abortą.

— Abortą, — tyliai atsakiau.

— Ką, abortą? — neišgirdo gydytoja.

— Taip, — dar tyliau atsakiau.

Gydytoja ėmė mane įtikinėti, kad atsisakyčiau tos minties. Galimos įvairios komplikacijos, o pirmojo nėštumo nutraukimas yra ypač pavojingas. Mano širdis jau buvo linkusi paklausti gydytojos patarimų, tačiau aš galvojau, ką pasakys tėvai, o ausyse tebeskambėjo Algio žodžiai: "Pasirink — arba aš, arba vaikas". Aš taip mylėjau Algį. Kaip dabar pagalvoju, iš meilės moteris yra pasirengusi padaryti bet ką. O aš tuomet iš meilės buvau pasirengusi padaryti didžiausią nusikaltimą meilei — nužudyti tą, kuris paprastai pašaukiamas meilės dėka ir jos šviesoje. Tuomet aš dar taip negalvojau. Aš net nenorėjau prileisti minties, kad neteksiu Algio. Todėl gydytojos įkalbinėjimai jau nieko negalėjo pakeisti. Pasakiau, kad noriu pasidaryti abortą. Tada gydytoja liūdnai palingavo galvą ir davė nukreipimą.

Ėmiau laukti nurodytos aborto dienos. Tas laukimas buvo siaubingas. Nieko nenorėjau, net susitikti su Algiu. Vyliausi, kad po aborto ateis palengvėjimas, tėvai nieko nesužinos, o Algis, baigęs universitetą, mane ves. Atrodė, viskas bus gerai.

Pagaliau ta diena atėjo. Man darė, medikų terminais tariant, abraziją. Abortas, abrazija, išsiurbimas, išvalymas, nėštumo nutraukimas — daugiau ar mažiau nekalti žodžiai, kurie slepia baisų ir bjaurų dalyką — žmogžudystę. Žmogžudystę, kurią atlieka žmonės, davę Hipokrato priesaiką. Šios procedūros stengiuosi neprisiminti. Jausmas toks, lyg būtų mane mechaniškai prievartavę. Atrodė, kad iš mano kūno traukia mano organus, naikina mane pačią. Pagaliau ta procedūra buvo baigta. Kai mane nukėlė nuo operacinio stalo, akyse pasidarė tamsu. Spėjau pamatyti išsigandusius gy-

dytojų veidus. Daugiau nieko neatsimenu. Atsipeikėjau palatoje. Pasirodo, aborto metu man buvo pažeista gimdos sienelė ir prireikė skubios operacijos. Iš ligoninės išėjau tik po mėnesio.

Ar man palengvėjo? Iš dalies — taip. Atrodė, kad krizė jau praėjusi. Tačiau savyje pradėjau jausti nykią tuštumą. Kažko man trūko. Bet to kažko jau nebuvo. Ne, negaliu sakyti, kad nebuvo. Nežinau, bet kažkodėl pradėjau sapnuoti mergaitę, kokių ketverių — penkerių metų. Plaukai gelsvi, akys mėlynos mėlynos. Žaidžia sau viena, veidelis rimtas, ir žvilgčioja į mane liūdnomis akimis. Aš ją kalbinu, o ji tyli, žaidžia ir į mane žvilgčioja. Aš noriu ją paglostyti, o ji tolsta nuo manęs. Ne, ji nebėga, ji kojų nejudina, tačiau atstumas tarp mūsų nemažėja. Tarsi plauktų ore. Aš einu artyn, bėgu per gatves, per laukus, o ji sau žaidžia ir tolsta. Galiausiai pastebiu, kad įbėgu į mišką, esantį prie mūsų kaimo. Čia mergaitė pradingsta, o kažkoks balsas aidu kartoja: „Čia tik gniužulas, tik gniužulas“. Siaubas apima mane, šoku iš lovos visa suprakaitavusi. Po kelių dienų vėl tas pats sapnas. Jis truputį kitoks, tačiau visada matau tylinčią mergaitę gražiu veideliu ir liūdnomis, mėlynomis akimis. Pavadinau tą mergaitę Kristinos vardu. Abortas jai sutrukdė ateiti į pasaulį, tačiau niekas negali jai sutrukdyti manęs aplankyti sapne. O ji ateina kartais kartą per savaitę, kartais kelis kartus. Aš žinau, kad prabusiui visa suprakaitavusi, bet šio sapno laukiau. po jo kažkaip palengvėja. Iš linksmos mergaitės tapau susimąčiusia, akys pasidarė neramos. Tėvai tai aiškino operacijos pasekmėmis. O kodėl reikėjo daryti šią operaciją, tėvai nežino. Ir gerai, kad nežino. Nežinau, ką jie pasakytų.

Pasibaigė atostogos, vėl prasidėjo studijos. Neilgai trukus, susitikau Algį. Prieš tai atrodė, kad štai, susitiksiu Algį, iš džiaugsmo pulsui ant kaklo, nes kelis mėnesius nesimatėme. Deja, taip nebuvo. Pasisveikinome kažkaip oficialiai. Jaučiu, kad manyje kažkas nutrūko, siejės

mane su Algiu. Apie buvusius įvykius nekalbėjau nei aš, nei Algis. Kažin, ar aš tebemyliu jį? Atrodo, kad myliu, tačiau meilė pasidarė šalta.

Pagaliau Algis baigė universitetą. Dar po metų mes susituokėme. Dabar jau nereikės gėdytis, kad aš nėščia. Kai pagimdysiu vaiką, gal pasimirš tie slogučiai, Kristina iš sapno. Praėjo metai. Praėjo kiti. Praėjo treči ir ketvirti. Vaikų nebuvo. Sunerimome. Čia kažkas ne taip. Juk esu buvusi nėščia. Nutarėme kartu su vyru kreiptis į gydytojus. Padarė tyrimus. Kai nuėjome sužinoti rezultatų, gydytojas kreipėsi į mano vyrą:

— Norėčiau, kad paliktumėte mus vienus pasikalbėti.

Vyru išėjus, gydytojas kiek patylėjo ir tarė:

— Gaila, tačiau jūs niekada neturėsite vaikų.

— Daktare, kodėl? — sušukau, o galvoje šmėstelėjo baisi nuojauta.

Tyla. Gydytojas žiūri pro langą. Lauke pavasaris. O mano širdyje įtampa kas akimirka didėja. Gydytojas atsisuka į mane, pabarbena pieštuku į stalą ir vėl žiūri pro langą. Matau, kad galvoja ir renka žodžius. Galiausiai taria:

— Aš nenorėjau, kad mūsų pokalbį girdėtų jūsų vyras. Ką išgirsite iš manęs, vyrui sakyti, ar ne — nuspręsite pati. Matote, neprofesionaliai atliktas abortas ir po to sekusi operacija...

Tyla...

— Ne, vilčių nėra.

Iš kabineto ne išėjau — išsvirduliuavau. Algis, pažiūrėjęs į mane, viską suprato.

— Kodėl? — tepaklausė.

— Pasirink — arba aš, arba vaikas. Jau pasirinkta, — karčiai atsakiau.

Gyvenimas tapo niūrus. Net ta mergaitė nebesisapnuodavo. Kas prarasta, jau nebesusi-grąžinsi. Vaikų nėra, nebėra prasmės gyventi. Ateina Naujieji Metai — sėdime už stalo vieni

du. Pasikeičiame banaliais linkėjimais: laimės, sveikatos. Ir vėl slegianti tylą. Ateina Velykos. Ir vėl jokio džiaugsmo. Su vyru kalbamės mažai. Nėra apie ką kalbėti.

Kur tik beeičiau — visur gyvas negimusio vaiko prisiminimas. Eina mokiniai į mokyklą — galvoju: “Ir mano jau eitų”. Važinėjasi su dviračiais paaugliai: “Ir mano toks būtų”. Matau einančią porelę: “Galbūt ir manasis jau mylėtų”.

Jeį pamatau nėščią moterį, būtinai pasižiūriu į veidą. Kiek jis daug pasako. Kartais tas veidas būna neramus, akys skausmingai bėgioja. Tada žinau, kad ta moteris nelaiminga. Kartais pamatau veidą, nušviestą skaisčiu džiaugsmu ir ramiu pasitikėjimu savimi. Žiūriu į tokį veidą, o širdis rauda: “Kodėl, Algi, negalėjai mane apdovanoti tokiu džiaugsmu? Tu mane apdovanojai meile, ir aš buvau laiminga, bet kodėl dėl mokslo atsisakei laimės visam gyvenimui? Tu negalvoji, kad tai buvo kūdikis, o aš tai jaučiu. Aš nužudžiau ne tik jį, aš nužudžiau save, savo švelnius jausmus. Mes turime namą, kuriame puikiai galėtų gyventi dešimt vaikų, automobilį, bet kam visa tai?” Tuo metu aš net nekėsdavau savo vyro.

Kino teatre rodė B. Natkinsono dokumentinį filmą “Nebylus šauksmas”. Draugė patarė ten nueiti. Pasakojo, kad tą filmą B. Natkinsonas sukūrė kaip atgailą už savo nužudytas 10.000 gyvybių. Atsisakiau. Man sunku matyti nėščią moterį, nežinau, kaip jausčiausi, pamąčiusi filmą. Aš ir taip neturiu ramybės ir nežinau, kas man gali padėti. B. Natkinsonas daro atgailą ir jam galbūt lengviau. Atgailą? Taip, o kada aš buvau išpažinties? Daugiau kaip prieš

dvidešimt metų. Algis buvo netikintis, ir aš pamazų nutolau nuo tikėjimo. O gal iš tikrųjų palengvėtų, atlikus išpažintį?

Sekmadienį atlikau išpažintį. Kunigas, išgirdęs apie abortą, išsigando:

— Sese, ką padarei?

— Aš žinau, kunige, ką padariau, — atsakiau, — ir todėl jau dvidešimt metų neturiu ramybės. Nežinau, ar iš viso ją galima susigrąžinti. Juk to, kuris galėtų grąžinti ramybę, jau nebėra.

Artėjo Naujieji Metai, todėl kunigas patarė Kūčioms, Kalėdoms ir Naujiems Metams paįmti keletą vaikų iš vaikų namų. Vyras tam neprieštaravo.

Pirmąkart mūsų namai suskambėjo nuo vaikų juoko. Stengiausi, kiek galėdama, kad vaikai bent kiek pajustų namų šilumą. Mačiau, kokie laimingi jie buvo. Žiūrint į juos, ir man geriau pasidarė. Vienas vaikas užsirangė man ant kelių, prisiglaudė ir tarė:

— Mama.

Krūptelėjau, tarsi perkūnas būtų trenkęs į mane. Nūsukau ir tik glosčiau vaiko plaukus. “Vaikeli, kad tu žinotum, kad aš esu motina, bet negimusio vaiko ir kuris niekada negims. Aš galėjau šį vardą girdėti kiekvieną dieną, bet pati sau uždraudžiau”.

Dabar visą laisvalaikį skiriu “Caritui”. Kiek galėdama padedu žmonėms. Man jau žymiai geriau. Tikiu, Dievas man šią nuodėmę atleis. Tik aš nežinau, ar aš pati galėsiu sau šią nuodėmę atleisti. Ar ateis toks laikas? Kažin...

O lietų už lango vis barbena...

◆ Religinės šalpos suvažiavime 1994 m. rudenį Brooklyne, N.Y., mons. K. Vasiliauskas iš Vilniaus pareiškė, kad Lietuvoje “dar labai toli nuo Dievo karalystės”. Žmogaus siela sužalota. Dvasinės žaizdos gydamos ilgai, ilgai. Truks 2-3 generacijos, kol visa tauta atsinaujins.

DIDŽIAUSIAS ĮSAKYMAS

CHIARA LUBICH

“Klausyk, Izraeli, — Viešpats mūsų Dievas, yra vienintelis Viešpats; tad mylėk savo Viešpatį Dievą visa širdimi, visa siela, visu protu ir visomis jėgomis” (Mk 12,29-30).

Tais žodžiais Jėzus atsakė vienam Rašto aiškintojui, kuris Jo klausė: “Koks yra visų pirmasis įsakymas? Tada Jėzus jam priminė du Senojo Testamento tekstus, kur pirmajame sako: “Mylėsi Viešpatį savo Dievą visa širdimi” ir antrame: “Mylėsi savo artimą kaip save. Nėra didesnio įsakymo kaip šie”.

To meto rabinų mokyklose nuolat buvo diskutuojama, kuris įsakymas yra didžiausias, kuriuo remiasi visas Įstatymas. Užtai toksai mokymas, kad Dievo ir artimo meilės įsakymas yra didžiausias, negalėjo būti nežinomas.

Bet yra nuostabu, kad Jėzus patvirtina, jog Dievo ir artimo meilė yra nedaloma. Jėzus pabrėžia visišką ir nesiliaujančią meilę, kurią privalome turėti Dievui, ir reikalauja, kad taip mylėtumėm ir artimą. Jėzus laiko artimo meilę kaip matą, rodantį tikrąją meilę Dievui.

Kaip mes turime mylėti artimą? “Kaip save”, — Jėzus atsako. Tai reiškia, kad turime daryti savo artimui viską, ką norėtumėm, kad mums būtų daroma, ypatingai stengdamiesi nugalėti kiekvieną priešišką norą. Trumpai tariant, siekiant visiško dalijimosi su artimu.

Mes tikrai suprantame, kad Jėzus kaip tik ir nori tokios mūsų meilės, kuri aukojasi ir yra nepalyginamai vertesnė negu “visos degina-

mosios atnašos ir kitokios aukos” (žr. Mk 12,33-34). Jos buvo kaip svarbiausi išorinio garbinimo veiksmai. Tai patvirtina, jog Dievas nori, kad jį garbintumėm ir šlovintumėm, pirm visko mylėdami artimą.

Kaip mes galėtumėm gyventi pagal čia mąstomus Jėzaus žodžius? Stengdamiesi mylėti Dievą vis labiau ir labiau, taip kaip Jėzus to nori. O Jo žodžiai yra labai aiškūs ir reikalaujantys. Juose nėra vietos patogiam aiškinimui ar apgaulingoms svajonėms. Dievas Tėvas nori, kad Jį mylėtumėm atsiduodami artimui.

Mūsų meilė artimui turi būti jautri, atidi jo reikalams, duodanti konkrečią pagalbą, veikianti su kitais vieningai, viskuo dalindamasi. O virš visko, artimo meilė yra artima ir atvira kitiems. Materialinė pagalba, jei ji neteikiama su nuoširdžia ir atvira meile, nėra taip veiksminga ir negali vienyti vienus su kitais.

Svarstydami nedalomą meilę Dievui ir artimui, mes galėsime pastebėti, kad mūsų meilės kai kuriuos aspektus reikės taisyti, gerinti. Jei tai darysime, mūsų tikėjimas atsinaujins, mūsų santykiai su Dievu augs ir krikščioniškas gyvenimas mūsų aplinkumose iš naujo suklestės.

Iš anglų kalbos išvertė *Kostas Paulius*

JAUNIMAS

NETURĖK KITŲ DIEVŲ TIK MANE VIENA

(Jaunimo grupėje premijuotas rašinys)
Marijus Kemundris

Šis pirmasis įsakymas įpareigoja mus prisiminti vieną vienintelį Dievą trijuose asmenyse: Dievas Tėvas, Dievas Sūnus, Dievas Šventoji Dvasia. Dievas yra visatos Kūrėjas, tad mes turime Jį nuoširdžiai mylėti. Dievas... Jis toks neapčiuopiamas ir keistas. Dievas yra aukščiau visko, ir mes turime tai suvokti. Sunku įsivaizduoti ir apčiuopti Kūrėją. Dievas yra meilės šaltinis, kuris nemato jokių ribų, nei jokio saiko. Dieviškoji meilė negali sustoti pusiaukelėje. Todėl Kristus, mylėdamas žmones, eina ligi didžiausios aukos, kokia tik gali būti. Dievas miršta ant kryžiaus už žmonijos išganymą. Taip konkrečiai meilės auka Jis nugali nuodėmę, kuri yra žmogiškosios niekšybės, neteisimumo, priespaudos, kančios ir mirties giliausioji versmė. Taip Jis mus atperka, išgano, išlaisvina iš gyvenimo ir mirties beprasmybės. Dieviškąją galią prisikeldamas iš numirusių, Jis žmogiškajai prigimčiai pelno prisikėlimą ir kiekvienam iš mūsų leidžia tapti Jo dieviškojo, nenykstančio, amžinojo gyvenimo dalininkais.

Dievas yra tik vienas ir visų religijų tas pats. Kiekvienas nuoširdus, nuo prietarų laisvas žmogus turi rasti kelią — savo kelią, kuris vestų jį prie Dievo. Kuo jis bebūtų — menininku, ar mokslininku, paprastu tarnautoju, — jis ras dieviškosios rankos antspaudą savo profesijoje ir darbe.

Kiekvienas mylintis Dievą žmogus yra jam ištikimas.

Kartą Abraomas pajuto Dievo įsakymą, liepiantį jam skirtis su savo kraštu ir keliauti į naują šalį. Abraomas pakluso Dievui, nors turėjo nutraukti ryšius su savo žmonėmis ir kraštu. Nelengva buvo Abraomui palikti namus, artimus žmones, bet jis suprato, kad jam apsireiškė tikrasis Dievas. Jis suvokė, kad vietoj daugelio netikrų dievų reikia garbinti vieną gyvąjį Dievą — visatos Kūrėją.

Dievas gali pasitikėti žmogumi, o žmogus vos be pajėgia pasitikėti Dievu. Netikėjimas ir abejonė sudaro pagrindą mūsų santykiams su Dievu. Dievas taip pasitiki žmogumi, kad visada suranda jam išeitį, net ir beviltiškiausiose situacijose. Pasitikėjimas Dievu reiškia ramybę, džiaugsmą, giedrumą, stiprybę. — nepasitikėjimas — vieatvė, liūdesį, baimę. Kuomet pasitikiu žmonėmis ir savuoju sugebėjimu pasikeisti, tuomet savo gyvenimu įrodau pasitikėjimą Dievu.

Yra viena labai svarbi problema: žmogus, kuriam atrodo, kad Dievo nėra, padėtis.

Mes stovime prieš Dievą ir šaukiame į dangų, iš kurio nėra jokio atsakymo. Kreipiamės į visas puses ir Jo nesurandame. Manau, esant svarbu prisiminti, kad malda yra susitikimas ir bendravimas su Dievu. Jei galėtume mechaniškai patraukti Jį susitikimui, priversti Jį susidurti su mumis dėl to, kad šį momentą pasirinkome patys — nebūtų nei draugystės, nei susijimo. Vaizduotės pagalba tai galėtume padaryti nebent su dievukais, pasistatant juos priešais save vietoje Dievo. Nieko panašaus negalime padaryti su gyvuoju Dievu. Mano manymu, bendravimas turi prasidėti ir vystytis savitarpio laisvėje. Būna atvejų, kada mes net neturime teisės skųstis Dievo nebuvimu, nes dažnai pasižymime didesniu nebuvimu negu Dievas. Pavyzdžiui, jeigu mes žvelgsime į draugavimą abipusio bendravimo atžvilgiu, tai pamatysime, jog Dievas gali skųstis mumis daug labiau nei mes juo. Dejuojame, jog Dievas neprisistato mums keletui minučių, kurias jam rezervuojame, bet ką pasakyti apie dvidešimt keturias valandas, kuomet Dievas beldžiasi į mūsų duris ir negauna atsakymo? Turėtume Dievui duris laikyti visada atviras, tuo išreikšdami Jam savo meilę.

Pagalvokime apie savo maldas. Pagalvok apie maldos šilumą, gylį bei intensyvumą, kai meldiesi už asmenį, kurį myli, arba labai tau svarbų gyvenimo dalyką. Tada tavo širdis atvira, visas tavo

Cardinal's Residence.

vidus sutelktas maldai. Ar tai reiškia, kad tuo metu Dievas tau rūpi? Ne, taip nėra. Tai reiškia, kad tave domina vien tavo maldos objektas. Tai reiškia, kad ir pakili nuotaika, ir tavo maldos gimė ne iš Dievo buvimo ar tavo tikėjimo Dievu, ilgentis pasiekti Viešpatį, pajusti Jo artumą. Malda gimė, nes tu tą akimirką rūpinaisi juo, ja ar koku kitu svarbiu tau dalyku, bet ne Dievu. Tad argi mes galime stebėtis, kad toks Dievo nebuvimas jaudina mus? Mes tampame nesavi, atšalame kaskart, kai mums nepadeda Dievas. Kodėl? Gal todėl, kad jis mums nerūpi.

Norint tikrai melstis, reikia pasijusti padėtyje, kuri aptariama, kaip Dievo karalystė. Turime pri-

pažinti, kad Jis yra Dievas, kad Jis yra Valdovas. Privalome Jam pasiduoti. Turime rūpintis bent Jo valia, jeigu negalime jos įvykdyti. Bet jeigu taip nėra, jeigu pasielgėme su Dievu kaip tas turtingas jaunuolis, kuris negalėjo sekti Kristaus, nes buvo per daug turtingas, kaip tada galime Jį sutikti? Tai, ką mes norėtume įsigyti per maldą, per draugystę su Dievu, kurio ilgimės, yra kitas laimės periodas. Mes nesame pasiruošę parduoti visa, ką turime, kad nusipirktume didžios vertės perlą. Kaip tada galime nusipirkti tą brangų perlą? Ar trokštame jį įsigyti? Argi nėra taip pat kaip ir žmonių draugystėje: kai vyras ir moteris patiria meilę vienas kitam, žmonės pasikeičia jų akyse. Senoliai tai išreiškėdavo trumpu posakiu: "kai vyras turi nuotaką, tada ji supa ne vyrai ir ne moterys, o žmonės".

Argi ne toks požiūris turėtų būti į visus mūsų turtus, kai mes kreipiamės į Dievą? Iš tikrųjų jie turėtų nublankti, būti tik fonu, kuriame pasirodytų tik viena mums labai rūpima figūra...

Taigi, kai pagalvojame apie Dievo nebuvimą, ar nevertėtų tada paklausti savęs, ką turime už tai kaltinti. Mes visada kaltiname Dievą, skundžiamės Jį, kad Jo nėra ten, kur mums reikia, kad Jis niekada neatsako į mūsų prašymus. Tuo metu, kai esame pamaldesni, sakome: Dievas bando mano kantrybę, mano tikėjimą, mano nuolankumą. Sumanome visokiausius būdus, norėdami atkreipti Dievo žvilgsnį į save. Esame tokie kantrūs, kad galime taikstyti net su Dievu!

Mano manymu, tikėjime Dievu žmogus mato savo gyvenimo prasmę. Dievas tikinčiajam žmogui nėra absoliuti, nepasiekiamą būtybę kitame pasaulyje. Dievas — tai ne koks gražus sapnas, kuriuo džiaugiasi ašarų pakalnėje suvargę žmonės. Dievas yra šio pasaulio, šio gyvenimo šviesa, šios žemės kelias, kelias į kitą pasaulį. Tikėjime Dievu žmogus randa ne tik savo buvimo pagrindą, bet ir ribotumo pagrindą. Dievas, kaip būties pilnatvė, yra žmogiškosios būties ribotumo išaiškinimas.

Krikščionybė moko suprasti šį pasaulį kaip trumpą bandymą lauką, kuriame privalome pasirinkti vertybių amžinajam gyvenimui. Šio pasaulio būties žaidimas yra rūpestis laimėti amžinojo gyvenimo didybę.

Laimėkime ją!

KNYGOS

GRAŽU, KAS YRA GERAI

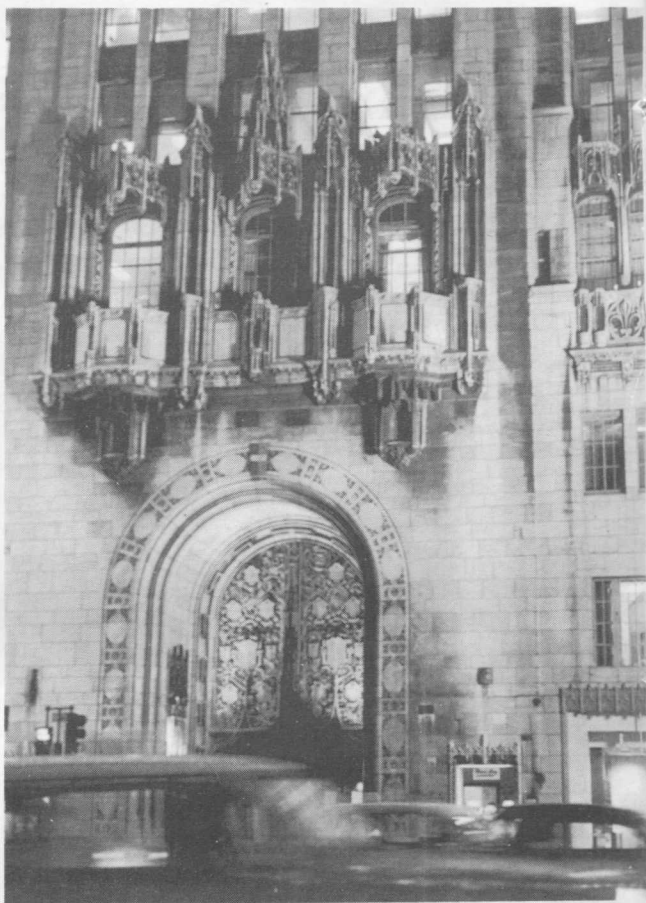
Marija A. Jurkutė

Gerų knygų niekadės nebūna per daug. Ypač, jeigu knygos turinys užpildytas nuotraukomis, o jos autorius yra visų gerai pažįstamas, vertinamas ir mylimas Algimantas Kezys.

Tos naujosios knygos - albumo pavadinimas — „Čikaga“ ir ji truputį dar kvepia spaustuvės dažais.

Nesu itin gera fotografijos meno žinovė. Teatleidžia geriau apie fotografiją išmanantys, jei aš pabandysiu labai atsargiai, bet atvirai ir nuširdžiai pasidalinti tuo, ką supratau, pajutau ar atradau, vartydama knygą apie Algimanto Čikagą — miestą, kuriame šiuo metu gyvename.

Versdama puslapį po puslapio, galop supratau, kaip žaismingai Algimantas apsimetinėja. Taip! Jis ruošia parodas, leidžia katalogus, knygas, suka filmus, buria draugijas, jo namuose-galerijoje rengiamos parodos, vyksta susitikimai ir skaitomos paskaitos apie meną. Ir visa tai daroma tenorint nuslėpti akivaizdžią tiesą, kad jis yra tikrų tikriausias poetas! Algimantui Čikaga yra ne tik jo vizija, bet ir jo kasdienybė, jo laikas. Jį traukia Čikagos dangoraižiai, gatvės, paminklai, žaidimas jais ir jų žaidimas erdvėje. Būtų jis tik paprastas žmogus, tik fotografas Algimantas Kezys, tą ir matytume jo knygoje: dangoraižis — didelis namas, tiltas — sudėtingas statinys, jun-

Chicago Tribune Tower.

giantis krantus. Paminklas? Fontanas? Tik iš priekio. Arba profiliu. Aiškiai ir suprantamai. Ir jokių simbolių! O ką mums rodo savo naujojoje knygoje Algimantas? Gal pirmiausia ne ką rodo, o kas įrodoma jo fotografijomis. Paulius Zavadskis, jaunas poetas iš Lietuvos, apie poeziją kalba tokiomis eilutėmis: „kaip sako vienas žmogus, tikra poezija niekuomet nieko nesako, ji tik išvardija galimybes — pats pasirink duris, pro kurias eisi, pabandyk ją suprasti“. Algimantas rašo eilėraščius savomis nuotraukomis. Priklausomai nuo nuotaikos jo eilėraščiai yra apšviesti arba apgaubti paslaptimis šešėliais. Šviesiųjų daugiau. Tikriausiai todėl, kad vieną kartą paklaustas, kokią kamerą vartoja fotografuodamas, autorius trumpai atsakė: „Ne kamera svarbu. Siela“.

Kad tai yra šventa teisybė, aš supratau, pamažu versdama knygos lapus. Šalčiu dvelkiantis dan-

goraižis, sušildytas dar be lapų, bet vilties pumpurais apsipylusia šaka, švarūs baltasparniai paukščiai, bet ir vėl — šalia šaltų metalinių vamzdžių ir tikriausia labai aukštos pinučių tvoros. Žmogus — basas šuoliuojantis (ne einantis, ne bėgantis — šuoliuojantis!) Grant parku. Gal todėl, kad — po lietaus? Kad yra pavasaris ir virš trapios parko žalumos kyla lengvas, perregimas rūkas? Man suprantamas ir gerai pažįstamas to žmogaus džiugesys. O veido neižiūrėsi, tik viską suvoksi iš tarsi skrydžiui ištiestų rankų ir batų jose...

Užvis žaviausia, kad Algimantui visai nerūpi, ar jo nuotraukos bus kam nors įdomios. Jis kuria poeziją. Jis kviečia: Eikš. Išižiūrėk. Laikas bėga šuoliais, o tu išsiveržk iš begalinio laiko erdvės į šiandieną ir pamatyk. Pajusk.

Kur tau! Jau turėdama savyje Algimanto Čikagą, vaikščiojau po vidurmiestį, galima sakyti, dar šiltomis jo pėdomis. Užverčiau galvą. Stoviu. Ir ilgai, ilgai stebiu. Pakeičiu stovėjimo vietą, bet vis tiek matau tik purvinus pastatų fasadus ir namų numerius. O poezija išnykusi. Todėl visi, norintys atrasti visai naują, šviesią ir šiltą Čikagą, privalo nedelsiant įsigyti Algimanto Kezio knygą. O įsigijusiems patarimas — vartyti ją ne tik vakare, bet ir ankstyvais rytais. Kodėl? Todėl, kad Algimantas yra ne tik fotografas. Ne tik poetas. Jis savomis fotografijomis kuria ir muziką. Ji būna skirtinga — rytinė Čikaga skamba, ūžia, siaučia tiltų turėklų, fontanų purslų, senovinės parduotuvės samčių, puodų ir keptuvių garsais, o vakarais... o vakarais tyliai ir švelniai atsisveikinama oro uostuose. Bučiuojamasi... Patartina lapus versti kaip galima lėčiau, nes, tik gerai įsižiūrint į nuotraukas, kuriose pavaizduoti paprasčiausi laiptai. Vienokia muzika palydės kiekvieną, kuris, Algimanto padrašin-tas, pabandys peršokti iškart du-tris laiptelius senamiesčio name. O Mičigano gatvėje prie upės esantys laiptai, atrodo, gali nuvesti tave į kitados kitų gyventą žemę. O gal — į būsimą — švarų,

balną balną pasaulį? Visus šiuos jautimus lydi muzika. Labai skaidri ir viltinga.

Kažkas yra pasakęs, jog gražu yra tai, kas yra gerai. Man naujojoje knygoje viskas yra gerai. Nes jos autorius yra ne tik poetas, ne tik muziką kuriantis fotografas. Jis dar yra ir nepralenkiamas pasakorius. Algimantas man papasakojo pasaką apie fontane pasiklydusią mergaitę ir tokią savitą, daug mačiusią ir patyrusią Gamtos muziejuje esančio dramblio uodegą. Tai Algimantas ne įkyriai, bet įtikinančiai įrodė man, jog muzika skamba ir tuomet, kai greitkelio lekia koks tūkstantis mašinų. Tereikia kilsterėti galvą ir pamatyti vasaros dangų arba virš greitkelio esančio tilto stygas.

Kūryba — ne tik paties autoriaus kalba, bet ir jo kalbėjimas su pačiu savimi. Savo sielos išsaky-mas, kuris neišvengiamai palies bei nuskaidrins ir kitą giminingą sielą. Ir ne vieną!

Vertingiausia knygos savybė manyčiau esant viltį, kad, labai panorėjus, įmanoma pasaulį, savo miestą, upę, gatvę, savo mažą kiemą ir lapus numetusią obelį matyti taip nesumeluotai šviesiai, kaip visa tai mato Algimantas Kezys.

★ ★ ★

KELIONIŲ VYNAS. Henrikas Stasas. Įspū-džiai iš 22 šalių. Išleido Europos centras Vilniuje 1994 m. 276 psl. ir 8 iliustracijų lapai, kieti virše-liai, kaina sutartinė.

Klyvlende gyvenančio spaudos bendradarbio Henriko Staso kelionių po Europos, Azijos, Afri-kos ir Amerikos šalis įspūdžių knyga. Autorius aprašo Šv. Žemės, Laplandijos, Brazilijos, Meksi-kos, Havajų ir kitų egzotiškų kraštų gamtą, papro-čius, dabartinį gyvenimą, religijos istorijos ir kultūros paminklus. Keletą kartų jis su žmona yra keliaavęs ir su "Laiškų lietuviams" organizuotomis ekskursijomis.

♦ Spalio 10 d. pradėjo veikti VDU bibliotekos Katalikų teologijos fakulteto skaitykla. Jai knygas testa-mentu paliko buv. Kauno kunigų seminarijos rektorius, taip pat buvęs VDU Teologijos-filosofijos fakul-teto dekanas prof. dr. Viktoras Butkus.

KALBA

Skyrių tvarko JUOZAS VAIŠNYS, SJ

Apie žodžių kilmę

Neseniai Lietuvių kalbos institutas išleido kalbininko Algirdo Sabaliausko įdomią knygą, pavadintą „Iš kur jie?“ Čia pasakojama apie žodžių kilmę. Pratarinėje autorius rašo:

„Ši knyga, nors joje aiškinami žodžiai surašyti ir abėcėlės tvarka, nėra žodynas, tai tik šioks toks žvilgsnis į žodžių pasaulį, į pasaulį, kuris kartais labai paslaptingas, kartais keistas, o kartais net ir juokingas. Šis pasaulis — neatskiriama mūsų gyvenimo dalis, kaip ir mūsų kasdieninė duona, pastogė, mūsų žemė. Nors jau Biblijoje apie pasaulio atsiradimą sakoma, jog pirmiausia buvo žodis, apie žodžius, jų gimimą ir gyvenimą mes dažnai labai mažai žinome. Kartais net daugiau išmanome apie tolimiausias planetas, žemės gelmes, kompiuterių operacijas ar net horoskopų pranašystes negu apie kasdien mūsų lūpomis tariamus žodžius.

Šia knyga tartum ir norėta priartinti aną daugeliui tokį tolimą žodžių pasaulį“.

Norėdami mūsų skaitytojus supažindinti su įvairių žodžių aiškinimu, parinkome du žodžius: *Lietuva ir tekėti*.

Lietuva

Tai gražiai skambėjo žodžiai:

Laukas, pieva, kelias, upė.

Tai gražiai iš jų išaugo

Vienas žodis: Lietuva.

Justinas Marcinkevičius

Lietuvą į rašto pasaulį įžengė 1009 metais. Tais metais kažkoks vienuolis į Harco kalnų papėdėje esančio Vokietijos miesto Kvedlinburgo metraščių lotyniškai įrašė šurpią žinią: „Šventasis Brunonas, kuris vadinamas Bonifacijum, arkivyskupas ir vienuolis, antraisiais savo atsivertimo metais, Rusios ir Lietuvos (Lituae) pasienyje, pagonių trenktas į galvą, su 18 saviškių vasario 23 dieną nukeliavo į dangų“.

Šventasis Brunonas, prieš vykdamas krikštyti prūsų, darbavosi tarp slavų, tai ir apie jo tragišką mirtį anas Kvedlinburgo vienuolis, matyt, išgirdo iš lenkų, nes lotyniška forma *Lituae* (vienaskaitos kilmininkas) atitinka slavišką Lietuvos vardo formą, plg. lenkų *Litwa*, rusų *Litva*. Truputį vėliau mūsų krašto vardas gana dažnai minimas įvairiuose Rusijos metraščiuose, o dar vėliau lenkų ir vokiečių šaltiniuose.

XVI amžiaus viduryje randame jau ir pirmąją Lietuvos vardo kilmės aiškinimą: „O tuo metu, kai Kernius viešpatavo Užnerės krašte (taip buvo vadinamas Švenčionių kraštas, A.S.), jo žmonės, tie, kurie už Neries įsikūrė, grojo ažuoliniais trimtais, ir praminė Kernius tą pakraštį, kur jo žmonės kuriasi, savąja kalba — lotyniškai *litus*, o vamzdžius, kuriais groja, — *tuba*, ir suteikė vardą tiems žmonėms savąja kalba — lotyniškai *litusba*, sujungęs krantą su vamzdžiu. Ir paprasti žmonės nemokėjo vadinti lotyniškai ir pradėjo vadinti *Lietuva*, ir nuo to laiko pradėjo vadinti Lietuvos valstybę ir plėstis nuo Žemaičių“. Šis aiškinimas yra užrašytas „Lietuvos ir Žemaičių Didžiosios Kunigaikštystės metraštyje“. Jis atspindi keturis šimtmečius istoriografijoje gyvavusią lietuvių kilmės iš romėnų teoriją. Jo autoriui, aišku, fantazijos netrūko. Tačiau su lotynų kalbos *litus* 'jūros kraštas, kraštas prie jūros' Lietuvos vardą daug vėliau mėgino sieti ir labai rimti kalbininkai, kuriems visiškai nerūpėjo skelbti romėniškos lietuvių kilmės teorijos.

Nemaža būta ir kitokių Lietuvos kilmės aiškinimų. Pavyzdžiui, rusų kalbininkui akademikui Aleksejeui Šachmatovui (1864-1920) atrodė, kad *Lietuvą* galėjusi kilti net iš keltiško žodžio *Litavia* 'pakračių šalis'. Tačiau laikui bėgant atsirado vis daugiau ir daugiau kalbininkų, kurie Lietuvos vardą buvo linkę sieti su upėvardžiu, bet koku?

Toliausia čia nuėjo garsus lenkų lituanistas Janas Otremskis. Jam atrodė, kad *Lietuvà* kilo iš upėvardžio, kuriuo kadaise galėjo būti vadinamas net mūsų senasis Nemunas. Tai radytų, J. Otremskio nuomone, ant Nemuno įsikūręs Alytus, kuris kilęs iš formos *Leitūs* arba *Lytus* (žodžio pradžia A- atsiradęs dėl slavų kalbų įtakos). Toliau šie žodžiai būtų sieti su lietuvių kalbos veiksmažodžiu *lieti*. J. Otremskio hipotezė būtų labai viliojanti, jei kas nors galėtų patvirtinti, kad Nemunas kada nors turėjęs tokį vardą. Deja, to padaryti kol kas niekas negali.

Mūsų geografą Stanislovą Tarvydą (1903–1975), labai domėjusį ir kalbotyros klausimais, aiškino, kad Lietuvos vardas turėjęs atsirasti ten, kur IX–XII amžiuje pradėjo formuotis Lietuvos kunigaikštystė. Jo nuomone, ji turėjusi būti į pietus nuo Neries žemupio, dešiniojoje Nemuno vidurupio pakrantėje. Tačiau S. Tarvydas apgailestavo, kad šioje teritorijoje nėra upėvardžio, su kuriuo būtų galima sieti Lietuvos vardą. Tiesa, jis guodėsi, jog tokiu vardu upelė čia galėjusi būti, bet ilgainiui jos vardą žmonės pamiršę.

Ir štai beveik S. Tarvydo pageidaujamoje vietoje labai tinamą upėvardį surado kalbininkas Kazys Kuzavinis. Dabartiniam Jonavos rajone teka upelis *Lietáuoka*, kuris ties Arnotiškėmis įteka į Nerį. Pirminis šio upelio pavadinimas, K. Kuzavinio nuomone, buvęs *Lietava*. Šio upelio vardu pradėta vadinti ir šalia jo esanti teritorija. Be to, netoli šio upelio yra ir legendinio Kerniaus, „viešpatavusio Užnerės krašte“, įkurta senoji Lietuvos sostinė Kernavė. Aiškinimas iš tikrųjų labai viliojantis. Tik ar ne per daug garbės tokiame menkam upeliukščiui?

Profesorius Antanas Salys, išsamiai išnagrinėjęs Lietuvos vardo kilmę, apie *Lietauką* rašė: „Tas vietovardis labai yra įdomus, bet mes ikrai nežinome jo metrikos; nežinome, kokio senumo jisai yra. Jeigu pasisiektų įrodyti, kad šitas upėvardis siekia XVI a., tai mes galėtume tikrai sakyti, kad turime vietą, kur Lietuvos vardas iš tikrųjų galėjo gimti pačioje Lietuvos širdyje“.

Daugeliui Lietuvos vardo aiškinimų būdingas vienas bendras bruožas: jis siejamas su žodžiais, kurie yra neatskiriami nuo veiksmažodžio *lieti*. Taigi ir *lietus*, ir *láiistyti*, ir *lytis*, ir *laitas* ‘plūktinė

kluono asla; krosnies apačia’ būtų mūsų Lietuvos giminaičiai. Net ir aną lotynišką krašto prie jūros pavadinimą *litus* kalbininkai sieja su šios grupės žodžiais.

Visų tautų žmonės Lietuvą vadina iš šio žodžio kilusiu, kartais per kokius nors tarpininkus patekusių arba dėl atskirų kalbų dėsnių šiek tiek pakitusiu vardu. Latviams tai *Lietuva*, Lietava, rusams tai *Litva*, lenkams — *Litwa* (įdomu, jog šis žodis didžiojo lenkų poeto Adomo Mickevičiaus raštuose pavartotas net 316 kartų), vokiečiams — *Litauen*, anglams — *Lithuania*, italams, ispanams — *Lituania*, vengrams — *Litvanio*, estams — *Lee-du*, suomiams — *Liettua* ir kt. Čia nepasitaiko tokių atvejų, kai pavyzdžiui, kad vokiečių šalį (vokiškai *Deutschland*) mes vadiname *Vokietija*, latviai — *Vacija*, rusai — *Germanija*, anglai — *Germany*, prancūzai — *Allemagne*, ispanai — *Alemania*, suomiai — *Saksa*, vengrai — *Németség* ir t.t.

Tekėti

*Už Raseinių, ant Dubysos,
Teka saulė, teka;
Geltonplaukės puikios visos
Šneka ten, oi šneka.*

Maironis

Veiksmažodį *tekėti* šiandien vartojame ‘sruventi, sunktis, lašėti, kilti už akiračio (apie saulę), eiti už vyro’ reikšmėmis. Tačiau ne taip seniai šis žodis buvo bėgti sinonimas. Tokia reikšmė gražiai užikonservavo žodyje *tekinas* ‘bėgte bėgantis’.

Mūsų protėviams bėgo ne tik kiškiai, vaikai ar žirgai, bet ir upė, saulė. Kristijonui Donelaičiui saulelė, kaip žinome, ir kopė, ir ritosi.

Gana keista ‘eiti už vyro’ reikšmė. Ji, matyt, atspindi tuos laikus, kai mergaitė ištekėdama už vyro išbėgdavo iš savo namų. Su šia *tekėti* reikšme siejasi žodžiai *núotaka* ‘tekanti mergaitė, jaunoji’, *túoktis*, *sutuoktuvės*. Mūsų laikais atsiradojau ir žodis *ištuoka*. Yra net ir mįslė: “Kada mergina panaši į upę?” (Atsakymas — Kada teka).

Su veiksmažodžiu *tekėti* tiesiogiai susiję žodžiai *takas* ‘siauras kelelis; patiesalas’, *įtaka*. Net ir žodis *tekis* ‘nekastruotas vyriškos giminės

ĮVAIRYBĖS

Vertinga automobilių apsauga

Per metais (1993) metais Texas valstijoje, McAllen miestelio gyventojams automobilių vagystės sudarė apie 30 milijonų dolerių nuostolių. Susirūpinęs miestelio viršaitis įvedė programą, kuri aiškino, kaip apsisaugoti nuo šios rūšies vagysčių. Be to, savo žmonėms pasiūlė sumažinti kainą nusipirkti vairalazdį (The Club), kuris uždedamas skersai vairo ir užrakinamas. Paklausius šio patarimo, buvo greitai išparduota apie 21 tūkst. vairalazdžių. Rezultatai buvo neįtikėtini. Apskaičiuota, kad šis automobilių apsaugos būdas per du mėnesius miestelio gyventojams sutaupė 1,7 mil. dolerių. Įdomu — tik vienas automobilis, apsaugotas vairalazdžiu, buvo pavogtas.

Vietovių nustatymas

Globalinio vietos nustatymo (GVN) sistema sąjungininkai sėkmingai panaudojo Persų įlankos kare su Iraku. Visi šios sąjungos nariai labai teigiamai atsiliepė apie šią sistemą.

Dykumoje, kaip ir miške, sunku nustatyti esamą vietovę. GVN sistema tiksliai nustatė

kiekvieno karinio dalinio apsistojimo vietą, įgalinant lengviau koordinuoti visų dalinių judėjimą, karo eigą.

Dažnai atsitinka, kad technologija, išvystyta karo reikalam, vėliau pritaikoma civiliniams poreikiams. Neatsiliko ir GVN technologija. Dabar visu įniršimu daug įvairių valstybių bendrovių bando šią sistemą pritaikyti įvairiems kasdieniniams poreikiams, nes ateityje numatomas didelis pelno lobis. Pirmiausia tai norima pritaikyti sunkvežimių transporto, turistų autobusų bendrovėms, o vėliau ir policijos tarnybai.

Ši sistema nustatytų sunkvežimių, autobusų, policijos mašinų bet kuriuo laiku esamą vietovę, kas bendrovėms ir miestams sutaupytų daug pinigų.

Apdegimo analizuotojas

Nuo apdegimų JAV kiekvienais metais miršta daugiau negu 10.000 žmonių. Antro laipsnio apdegimas paprastai pats užgyja, bet trečio laipsnio apdegimą reikia nuimti ir uždėti naują odą, paimtą nuo kiots neapdegusios kūno dalies.

Iki šiol gydytojai nustatydavo apdegimo laipsnį, apžiūrėdami žaizdą iš lauko pusės. Dabar turės instrumentą, kuris tiksliai nustatys apdegimo laipsnį. Šį naują ultragarsinį analizuotoją išvystė ir sukonstravo Langley tyrimų centras. Jo išradėjai fizikai William Yost ir John Cantrell. Jie panaudojo erdvėlaivių technologiją, tikrinančią medžiagų vienodumą, kas erdvėlaiviams esti labai svarbu.

Šios naujos technologijos išimtinis leidimas buvo išduotas Supra Medical bendrovei. Ji tai pritaikė komerciniam panaudojimui. Instrumentą pavadino "Supra Scanner", kuris analizuoja apdegimus, nustatydamas jų laipsnį; apdegimo gylį matuoja net iki 37 mm, parodo jį ant kompiu-

gyvulys (kuilys, ožys, avinas)' kalbininkų siejamas su veiksmažodžiu *tekėti*.

Šalia *tekėti* turime ir *tekinti* 'daryti, kad tekėtų; aštrinti'. Iš čia kilo ir prietaiso *tekėlas* 'sukamas skritulio formos galastuvas' pavadinimas. Tokios kilmės yra *tekinis* 'vežimo ratas'. Mat ir *tekėlas*, ir *tekinis* smarkiai sukasi — bėga.

Simonas Daukantas buvo susikūręs naujadarą *tekūnas* 'pasiuntinys'.

Tekėti artimų giminaičių turi daugelyje indoeuropiečių kalbų. Tai latvių *tecet* 'bėgti, tekėti', rusų, *teč* 'tekėti', *tok* 'srovė', sanskrito *takti* 'skuba', airių *techid* 'pabėga', albanų *ndjek* 'persekioti, vytis', gotų *thius* 'tarnas (pirminė reikšmė 'bėgiojantis')'. Tačiau tik lietuvių kalboje iš šio veiksmažodžio atsirado tiek daug ir tokių įvairiausių žodžių.

terio spalvoto ekrano. Šiuo būdu gydytojai gali nustatyti tikslią apdegusio kūno žaizdos būklę.

“Supra Scanner” buvo pradėtas vartoti 1993 metais klinikiniuose tyrimų centruose. Taip pat pagamintas ir nešiojamas tipas, kurį galima kartu su savimi visur gabentis.

Drašuolis robotas

Marylando policija niekaip negalėjo suimti nusikaltusio vyro, kuris buvo užsirakinęs savo bute. Kartu su juo buvo jo pana, kurią buvo peršovęs, ir ten pat buvo dar kita moteris, jo išniekinta.

Policija, negalėdama įeiti vidun, pasiskolino iš ugniagesių trijų pėdų aukščio robotą, sveriantį 480 svarų. Vietoj galvos robotas turėjo pridėtą televizijos kamerą, o vietoj rankų — aukšto spaudimo švirkštus. Robotas buvo valdomas radijo bangų. Jį iš tolo kontroliavo ugniagesių technikas.

Atvežė robotą ir pastatė netoli nusikaltėlio buto. Robotas atėjęs prie durų, jas išlaužė ir įžygiavo į vidų. Nesuradęs ieškomojo kambariuose, pradėjo atidarinėti rūbinių duris. Vienoje rūbinėje surado. Kaltininkas rankoje laikė šautuvą. Robotas, nieko nelaukdamas, kelis kartus švirkštelėjo į jį vandenį, išmušė iš rankų šautuvą, laikinai jį apsvaigino. Policija be jokių pasipriešinimų jį suėmė.

Ugniagesiai šios rūšies robotą vartoja ir sprogstamųjų prietaisų išmontavimui. Tai dar vienas pavyzdys, kaip technologija pritaikoma tose vietose, kur žmogui gresia pavojus.

Taršos ieškotojas

Daugiau negu 25 metus Westinghouse Electric bendrovė ieškojo būdų, kaip panaudoti neutronus žemės paviršiaus sluoksniu tyrimams. Pagrindinis tikslas buvo surasti gamtai žalingas medžiagas, pakastas po žeme, neardant žemės paviršiaus ir nepaliečiant žalingų medžiagų, jeigu tokių ten būtų.

Po ilgų bandymų bendrovei pasisekė suprojektuoti neutronų aparatą, kurį pavadino “N—Scan”. Neutronas yra atominė dalelytė, kuri gali giliai įsiskverbti į kietą kūną, nesusijungdama su bet kuriuo kūno elementu. Kai neutronas susijungia su žemėje esančiu taršos elementu, tada tas

elementas išduoda gama spindulius, iš kurių mokslininkai nustato, su koku elementu neutronas susijungė, nes kiekvienas elementas išduoda savitą gama spindulių charakteristiką. Pvz., jei neutronas susijungia su vandenilio branduoliu, gama spindulių energijos lygis yra 2233 KeV. Iš to pasakoma, kas susijungė su vandeniliu.

Pagrindinė “N—Scan” elektroninė aparatūra susideda iš neutronų generatoriaus ir gama spindulių imtuvo. Juos valdo aukšto greičio laikrodis, kuris pasako, kada paleisti neutronus ir kada imtuvas turi priimti gama spindulius. Tas atliekama per vieną milisekundę. Gama spindulių imtuvas susideda iš priešstiprintuvo, stiprintuvo ir prietaiso, kuris paverčia analoginį į skaitmeninį signalą.

Visa elektroninė aparatūra, įskaitant ir maitinimo šaltinį, įmontuota į laukų matavimo vežimėlį, kuris pritaisytas važiavimu per lygius ir nelygius laukus. Surinkti žemės tyrimų duomenys duodami radijo bangomis kompiuteriui, įrengtam sunkvežimelyje, kuris gali būti net už pusės mylios. Kompiuteris, išanalizavęs duomenis, juos išspausdina, iš kurių nustatoma žemės sudėtis — ar žemė švari, ar užteršta.

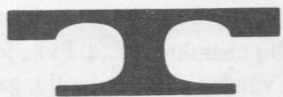
Elektra iš saulės

Dabar vis daugiau ir daugiau saulės celės, kurios paverčia saulės šviesos energiją į elektrą, pritaikomos įvairiems poreikiams. Viena bendrovė Floridos valstijoje pritaikė jas gatvių ir automobilių aikštelių apšvietimui.

Ant šviesos stulpo rankos uždedamas celių plokštė, kuri saulei šviečiant pakrauna akumuliatorių. Pakrovimą kontroliuoja elektroninė grandinė, kad akumulatorius nebūtų perkrautas. Dažniausiai akumulatorius būna įmontuotas ant stulpo, apačioje celių plokštės. Jo amžius septyneri metai. Po to akumulatorius perdirbamas, kad būtų vėl galima jį panaudoti.

Apšvietimui elektros energija gaunama iš akumulatoriaus. Jos pakanka nuo penkių iki dešimt naktų, žinoma, tai priklauso nuo esamo metų laiko.

Ši sistema taip pat vartojama apšviesti lauko skelbimus, telefonų būdeles, komercinius pastatus ir kt. (*Technikos žodis*, 1994, Nr. 3)

TĖVYNĖJE

Paruošė MARIJA A. JURKUTĖ

LIETUVA PAMINĖJO 125-ĄSIAS TUMO-VAIŽGANTO GIMIMO METINES

Sukako 125 metai, kai gimė lietuvių literatūros klasikas, visuomenės veikėjas, publicistas, kunigas Juozas Tumas-Vaižgantas.

Šią sukaktį minėjo įvairių Lietuvos vietų žmonės. Rašytojo gerbėjai rinkosi ten, kur jo gyventa, kurta, dirbta tautos labui.

Tądien Svėdasų bažnyčioje vyko sakralinės muzikos koncertas, kuriame dalyvavo šios ir Anykščių, Kupiškio bei Pasvalio bažnyčių chorai, buvo aukojamos šv. Mišios. Vaižganto valandoje Svėdasų bažnyčioje dalyvavo jo kūrybos tyrinėtoja profesorė Aldona Vaitiekūnienė.

Susirinkusieji taip pat parymojo prie literatūros klasiko paminklo Svėdasuose, aplankė jo gimtinę Maleišių kaime, kadaise lankytą senąją Kunigiškių pradžios mokyklą.

Renginiai, skirti Juozo Tumo-Vaižganto 125-osioms metinėms paminėti vyko ir Kaune. Vytauto Didžiojo bažnyčioje, kuri betarpiškai mena kunigo J. Tumo balsą, buvo laikomos šv. Mišios. Tarpdiecezinėje kunigų seminarijoje vyko popietė, priminusi ir naujai atskleidusi buvusio jos seminaristo, kunigo, rašytojo, visuomenės veikėjo J. Tumo-Vaižganto asmenybės ir kūrybos vertę. Apie ją kalbėjo profesorė V. Zaborskaitė, Lietuvos rašytojų sąjungos pirmininkas V. Martinkus, seminarijos rektorius monsinjoras R. Rimeikis, dainavo ir giedojo choras "Salutaris".

Maironio lietuvių literatūros muziejuje veikė didžiulė paroda, kurioje buvo eksponuojami J. Tu-

mo-Vaižganto daiktai, paveikslai, autografuotos knygos, rankraščiai, fotografijos, unikalūs dokumentai.

J. Tumo-Vaižganto asmeninė biblioteka, turinti apie tūkstantį unikalių knygų, N. Lietuvos kaitės saugoma ir globojama Kauno technologijos universiteto bibliotekoje. Ten taip pat buvo galima pamatyti Vaižganto jubiliejui skirtą ekspoziciją. (Lietuvos rytas Nr. 192)

VESTFOLDO GRAFYSTĖS PARODOS METU PASIRAŠYTI 87 NAUDINGI KONTRAKTAI

Pasibaigė daugiau kaip savaitę trukusi Norvegijos Vestfoldo grafystės paroda Kaune. Pasak vieno iš organizatorių, Vestfoldo savivaldybės atstovo spaudai Oisteino Bjorviko, parodos pasisekimas pranoko organizatorių lūkesčius. Per devynias dienas apsilankė 6 tūkstančiai žmonių, tarp Norvegijos ir Lietuvos verslininkų užsimezgė kontaktai.

Kai kurios firmos jau dabar Lietuvoje parduvinėja žinomas savo kokybe norvegiškas picas, tačiau, pasak norvegų verslininkų, labiausiai Lietuvoje stinga pigių ir kokybiškų žuvies produktų, kurių gausu Norvegijoje. Norvegų verslininkus savo ruožtu domina, jų nuomone, pigūs ir kokybiški lietuviški baldai, tekstilės, keramikos gaminiai, mediena. Su Šiaulių įmone "Venta" jau susitarta dėl kėdžių gamybos pagal norvegų projektą, panaudojant vietinę medieną, o įmonėje "Granitas" planuojama apdirbti visame pasaulyje apdailos darbams plačiai naudojamą Norvegijos Larviko miesto apylinkėse randamą akmenį larvikitą, kuris apdirbti dabar vežamas net į Italiją. Paskutinis, 87-asis, kontraktas dėl baldų gamybos buvo pasirašytas, likus valandai iki parodos uždarymo.

Pasak Vestfoldo bendradarbiavimo su Kaunu projekto vadovo Oddjorno Oygardo, apie 35 tūkstančius litų kainavusi paroda savo tikslą pasiekė, nes svarbiausias "biznis" yra draugystė ir bendradarbiavimas. Kol kas vienintelė jo dėmė esanti tik prastas Lietuvos muitininkų darbas, dėl kurio parodos organizatoriams atsirado nenumatytų problemų. (Lietuvos rytas Nr. 192)

MAŽIAU KAIP PER METUS

Alytaus miesto civilinės metrikacijos skyriuje spalio 1 d. užregistruota 500 santuokų ir 370 ištuokų. Dažniausia skyrybų priežastis — alkoholizmas ir neištikimybė. Daugiausia išsituokia 5-10 metų kartu gyvenusios šeimos, jų amžiaus vidurkis 30-40 metų. Skiriasi ir pagyvenę vieną mėnesį, ir visą gyvenimą, jau išauginę vaikus.

Tik trys poros per minėtą laiką atsiėmė santuokos pareiškimus. O nepilnamečių kiekvieną šeštadienį tuokiasi 2-3 poros. (Lietuvos aidas Nr. 203)

PAMINKLAS NYKSTANČIAM KAIMUI

Ignalinos rajone, Gervelių kaime, gyvena broliai Petras ir Juozas Martinkėnai. Abu jau pensinio amžiaus, nedaug mokslų ragavę kaimo vyrai užbaigė didžiulį darbą: ne vienerius metus rinko laukuose akmenis ir vežė juos į kaimą. Akmenis ne bet kokius, o tokius, kad, pasak Juozo, be dviejų traktorių jų nei paveši, nei parisi, nei į vietą pastatysi. Juozas Martinkėnas (akmenų vežimu jis daugiausia rūpinosi) į Gervelės sutempė dvidešimt riedulių. Dabar pūpsio jie kiekvienoje kaimo sankryžoje, prie kiekvieno Gervelių takelio.

O Petrui Martinkėnui kartą dingtelėjo mintis: „Praeis dar dešimtis kita metų, iškeliaus Anapilin paskutiniai Gervelių žmonės, ir niekas nė nesužinos, kad čia gražaus sodžiaus būta. Reikia, kad žinotų“. Ir nukalė iš metalo užrašą, skelbiantį, kad dar prieš karą Gervelėse gyveno 136 žemdirbiai (šiandien likę tik 39 daugiausia pensinio amžiaus gyventojai). Užrašą pritvirtino prie vieno brolio atridento akmens pietinėje kaimo pusėje. Taip atsirado paminklas nykstančiam lietuvių kaimui. (Lietuvos aidas Nr. 190)

KRETINGOJE AKMENOS KRANTINĖS IŠSAUGOJO NIEKINAMŲ KAPŲ ATMINIMĄ

Kasdami per Akmenos upę požeminių įrengių trasą, darbininkai aptiko 4 stelas su užrašais vokiečių kalba. Dabar jos saugomos muziejuje. Trijų stelų viršutinėje dalyje iškalinėtas vokiečių kareivio šalmas ir „Geležinis kryžius“ — garbingiausias vokiečių kareivių apdovanojimas. Vienoje stelų — data: „1914-1918“. Kai kurios pavardės, iškalinės vokiečių kalba, yra lietuvių kilmės: Albužys, Romeika, Duoblys, Gužauskis. Šios

stelos į Kretingą pateko iš Klaipėdoje buvusių Pirmojo pasaulinio karo karių kapinių, kurios sovietmečiu buvo sunaikintos ir jų vietoje įsteigtas poilsio parkas. Kapinės ardant, pasirodė, dalyvavo tuometinio Kretingos pramonės kombinato darbininkai, kurie kelis sunkvežimius paminklų atgabeno į Kretingą Akmenos upės krantinėms sustiprinti. (Respublika Nr. 196)

JAU BŪNA IR TAIP

Ignalinoje vienuoliktos klasės moksleivis, miške radęs žmogaus pamestus dokumentus (du vairuotojo pažymėjimus ir techninį automobilio pasą), nutarė pasipelnyti. Iš pametusių primygtinai pareikalvo 100 JAV dolerių arba grasino dokumentus suplėšysiąs ar nuvešiąs į Vilniaus turgų, kur tokios radybos kainuojančios dvigubai brangiau. Po ilgų derybų dokumentai buvo atiduoti už 300 Lt. Tokiam sūnaus poelgiui pritarė ir jo motina. (Lietuvos aidas Nr. 202)

“NAUJOJI ROMUVA” — ATNAUJINAMAS LEIDIMAS

1931-1940 metais Juozo Keliučio leista „Naujoji Romuva“ vėl pradeda gyvuoti. Trečius metus Vilniuje veikiantis „Naujosios Romuvos“ bičiulių klubas buvo toji terpė, kurioje atsirado ir buvo puoselėjama viltis atgaivinti žinomąsias priekario Lietuvos kultūros gyvenimo metraštį. Šiemet viltis virto kūnu. Atnaujinto leidinio steigėjai — M. Bloznelis, L. Dambrauskas, A. Juozaitis, redaktorius — V. Daunys. „Regnum“ fondas, ėmęsis leisti žurnalą, skelbia 1995 metų prenumeratą. Pirmajai pradžia žurnalas pasirodys kas mėnesį (J. Keliučio leido savaitraštį).

„Naujoji Romuva“ — tai 60 psl. tautinio, krikščioniško ir universalios kultūros gyvenimo panorama. Esama diskusijos nepasaulėžiūrinės politikos klausimu, teatro, poezijos, meno... Speciali vieta skiriama Oskarui Milašui, skelbiama didelis pluoštas jo kūrybos ir tyrinėjimų. Pirmą kartą pateikiama visa lietuviškoji O. Milašiaus bibliografija.

Pirmasis numeris pažymėtas simboliška liepos 7 diena (tą dieną 1940 m. sustojo „Naujoji Romuva“), o bendroji numeracija — 495. (Respublika Nr. 196)

TRUMPAI

♦ Šiais metais, nors atžymėtas 1993 m. data, Lietuvoje buvo išleistas liturginis katalikų giesmynas "Giedokime visi". Giesmynas suskirstytas į penkias dalis: 1. Dieve, laimink mūsų tėvynę, 2. Mišių giesmės, 3. Advento ir Kalėdų giesmės, 4. Kančios ir Prisikėlimo giesmės, 5. Įvairios giesmės. Iš viso giesmyne yra 223 muzikos kūriniai. Jų autoriai — Lietuvoje ir užsienyje gyvenę lietuviai kompozitriai. Giesmyną parengė P. Bagdonavičius, imprimatur suteikė Panevėžio vysk. J. Preikšas, išleido "Katalikų pasaulio" ir "Linos" leidykla.

♦ Ev. liut. kun. Fricas Jonas Skėrys, ilgą laiką mokytojavęs Vasario 16 gimnazijoje, mirė spalio 18 d. Manneime, Vokietijoje, sulaukęs 75 m.

♦ Kun. dr. Kornelijus Bučmys, OFM, "Darbininko" vyr. redaktorius, lapkričio 27 d. Niujorke atšventė kunigystės 45 m. sukaktį.

♦ Vilniaus arkivyskupijos kurijai grąžinta buv. Trinitorių bažnyčia ir vienuolynas Vilniuje, kur yra įsikūrusi Vilniaus kunigų seminarija. Taip pat grąžintas Bazilijonų vienuolyno pastatas Aušros Vartų gatvėje.

♦ Kennebunkporte, ME, lietuvių pranciškonų centrui vienuolyne, spalio 25-28 d. susirinkę vienuolijos delegatai provinciolu ketvirtam trimečiui perrinko kun. Placidą Barių, OFM.

♦ Lietuvos vyriausybė suteikė juridinio asmens teises Lietuvos Vyskupų konferencijai. Šios konferencijos tikslas — bendromis pastangomis tirti, aiškinti ir vykdyti ganytojiškas pareigas, tinkamai derinti bažnytinę veiklą.

♦ Lapkričio 6 d. Varėnoje pašventinta naujoji Šv. Arkangelo Mykolo bažnyčia, pastatyta 1944 m.

sudegusios vietoje. Joje pirmąsias Mišias koncelebravo Apaštalų Sosto nuncijus arkiv. G.M. Garcia, Kaišiadorių vysk. J. Matulaitis, šios bažnyčios klebonas kun. Pr. Čivilis ir kiti kunigai. Tai antroji Kaišiadorių vyskupijoje pastatyta ir pašventinta bažnyčia. Pirmoji — pernai pašventinta Šv. Monikos bažnyčia Ryliškiuose, Alytaus rajone. Trečioji — Elektrėnuose statoma nauja didelė ir moderni bažnyčia.

♦ Pop. Jonas Paulius II suteikė Lietuvos ambasadoriui prie Šv. Sosto Kaziui Lozoraičiui Pijaus IX ordino Didįjį Kryžių.

♦ Italijoje leidžiamas katalikiškas dvisavaitinis žurnalas "Il Regio" išspausdino žurnalisto Francesco Strazzari straipsnį "Baltijos šalys. Kelionė į Lietuvą, Latviją ir Estiją". Išsamiam straipsnyje žurnalistas apibūdina šių kraštų ekonominę, politinę, kultūrinę ir religinę padėtį. Čia yra ir pasikalbėjimas su Vilniaus arkiv. metropolitu J.A. Bačkiu, pavadintas "Vyskupo išpažinimai".

♦ Gegužės 11 d. Lietuvoje mirė dail. Adolfas Valeška, tapytojas, vitražistas. Jis yra sukūręs daugybę freskų bei vitražų Lietuvos ir JAV bažnyčiose. Nuo 1944 m. gyveno užsienyje, ilgesnį laiką Čikagoje. Į Lietuvą grįžo 1993 m. Palaidotas Petrašiūnų kapinėse prie Kauno.

♦ Lietuvos Vyčių 147 kuopa St. Petersburg, FL, rugsėjo 20 d. pagerbė savo dvasios vadą kun. Joną Gasiūną, buv. Panevėžio vyskupo sekretorių, sulaukusį 90 m. amžiaus.

♦ Londono, Kanados, Šiluvos Marijos parapija rugsėjo 11 d. atšventė 30 m. sukaktį. Parapijai priklauso apie 60 šeimų. Jos klebonu yra kun. K. Kaknevičius.

♦ Lietuvių evangelikų reformatų Bažnyčios 47-asis Sinodas įvyko lapkričio 5 - 6 d. Siono ev. liut. bažnyčioje, Oak Lawn, IL.

♦ Toronto, Mississaugos ir kitų Kanados vietovių lietuviai, spalio 16 d. susirinkę į Toronto Prisikėlimo parapijos salę, vaišinosi duona ir sriuba, kuria nemokamai yra maitinami vargdieniai Vilniaus, Kauno ir kitose labdaros valgyklose. Minėta sriuba buvo pagaminta pagal iš Lietuvos gautą receptą. Dalyviai, kurie savo aukomis remia labdaros valgyklas Lietuvoje, pajuto krikščioniškos labdaros dvasią. Laikas tokią dvasią pajusti ir JAV lietuvių katalikų parapijoms.

36-asis "Laiškų lietuviams" konkursas

Skelbiame straipsnio konkursą suaugusiems ir jaunimui. Jaunimui priklausys tik viduriniųjų ir kitų tolygių mokyklų moksleiviai. Jaunimas būtinai prie straipsnio turi pažymėti, kad jis skiriamas jaunimo grupei. Konkurso taisyklės bus maždaug tos pačios kaip ir praėjusiuose konkursuose, tik straipsniai turės būti parašyti būtinai mašinėle su pakankamais tarpais tarp eilučių. Ranka rašytų į konkursą nepriimsime. Suaugusiųjų rašiniai turės būti maždaug 4-9 puslapių, o jaunimo — bent 2 puslapių, bet pageidaujame ir ilgesnių. Premijų skaičių ir didumą nustatys vertinimo komisija.

Siūlomos pasirinkti trys temos: 1. Kelias į Lietuvos dvasinį prisikėlimą; 2. Šeima — meilės mokykla; 3. Kitus įveikti gali daug kas, save įveikti gali tik žmogus.

Straipsniai pasirašomi slapyvardžiu, į atskirą vokelį įdedama tikroji autoriaus pavardė, adresas ir telefonas. Ant vokelio užrašomas tik slapyvardis. Vokelis kartu su straipsniu įdedamas į didesnę voką, kuris siunčiamas šiuo adresu: "Laiškai lietuviams", 2345 W. 56th Street, Chicago, IL 60636, USA. Straipsniai turi pasiekti redakciją iki 1995 m. vasario 16 d. Vėliau atėjusieji nebus priimti.

Konkursui atsiųsti straipsniai tampa redakcijos nuosavybe. Konkurso vertinimo komisija: Juozas Masilionis (pirm.) Aldona Jurkutė (sekr.), Aldona Šmulkštienė (narė). Laimėtojams premijos bus įteiktos "Laiškų lietuviams" metinės šventės proga Jaunimo centre balandžio 30 dieną.

Nuoširdžiai dėkojame "Laiškų lietuviams" rėmėjams

50 dol. dol. auoko L. Petreikis.

35 dol. auoko S. Kalvaitis.

25 dol. auoko E. Šlekys.

Po 15 dol. auoko: J. Mikaila, A. Puteris, A. Nausėdas, J. Stankaitis.

Po 10 dol. dol. auoko: kun. I. Urbonas, R. Boris, O. Čerškus. M. Tarvydas, A. Sekonis, D. Balsys, E. Sinsinienė, J. Ališauskas, K. Dičiūnas.

9 dol. auoko V. Kėžinaitis.

Po 5 dol. dol. auoko: P. Ažuolienė, A. Mikšienė, V. Gudaitis, O. Krasauskas, A. Garkūnas, kun. V. Skilandžiūnas, V. Kazlauskas, B. Lukoševičienė, L. Murauskas, S. Čepas, S. Danaitis, P. Gluoksnys, P. Skabeikis, L. Viliūnas, St. Bobelis, S. Lastienė, J. Andriukaitis.

Kas dar neužsimokėjo prenumeratos už šiuos metus, prašome neatidėliojant tai padaryti. Jeigu nenorite toliau žurnalo skaityti, tuoj mums praneškite. Tai galioja ir tiems, kurie užsakę "Laiškus lietuviams" savo giminėms ar daugams Lietuvoje.

LAIŠKAI LIETUVIAMS — Tėvų Jėzuitų leidžiamas religinės ir tautinės kultūros žurnalas. Redaktorius — Juozas Vaišnys, SJ. Redaktoriaus pavaduotojas — Algirdas Paliokas, SJ. Redakcijos nariai: Danutė Bindokienė, Marija A. Jurkutė, Vytautas Kasniūnas, Jonas Kuprys, Nijolė Užubalienė. Techn. redaktorė — Teresė Pautienė-Bogutienė. Administratorė — Aleksandra Likanderienė. Adresas: 2345 W. 56th Street, Chicago, IL 60636-1098 Tel. (312) 737-8400. FAX (312) 737-0486. "Draugo" spaustuvė. Metinė prenumerata — 15 dol., atskiras numeris — 1,50 dol.